

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ**

Розвиток системи фінансового моніторингу в Україні

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконав: студент VI курсу, групи 672-2
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»
Мацьопа Микола Петрович _____
(підпис)

Керівник: доцент кафедри фінансів і кредиту
Олексин Артур Григорович _____
(підпис)

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2023 р.
Завідувач кафедрою фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Мацьопа М.П. Розвиток системи фінансового моніторингу в Україні. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072«Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. Чернівці. 2023. 63с.

В кваліфікаційній роботі розкрито суть фінансового моніторингу. Встановлено основні цілі фінансового моніторингу щодо відповідних учасників фінансових операцій. Проаналізовано сучасний стан, тенденції функціонування фінансового моніторингу та методи фінансового моніторингу з метою виявлення операцій з найбільшим ризиком відмивання злочинних доходів та проведення їх детальної перевірки. Визначено основні проблеми розвитку фінансового моніторингу в Україні та заходи щодо їх вирішення.

Ключові слова: фінансові операції, фінансовий моніторинг, Державна служба фінансового моніторингу України, суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

ANNOTATION

Matsopa M.P. Development of the financial monitoring system in Ukraine. - Manuscript.

Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 "Finance, banking and insurance". Chernivtsi National University name dafter YuryFedkovich. Chernivtsi 2023. 63 p.

The essence of financial monitoring is revealed in the qualification work. The main objectives of financial monitoring regarding the relevant participants in financial transactions have been established. The current state, trends in the functioning of financial monitoring and methods of financial monitoring were analyzed in order to identify operations with the greatest risk of laundering criminal proceeds and carry out their detailed verification. The main problems of the

development of financial monitoring in Ukraine and measures to solve them have been identified.

Keywords: financial operations, financial monitoring, State Financial Monitoring Service of Ukraine, subjects of primary financial monitoring.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ М.П. Мацьопа
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ.....	9
3.1. Суть та наслідки легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом	9
1.2. Суть діяльності та структура національної системи фінансового моніторингу	15
1.3. Об'єкти та суб'єкти фінансового моніторингу.....	20
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	27
2.1. Дослідження діяльності Державної служби фінансового моніторингу України зі збору інформації про фінансові операції.....	27
2.2. Дослідження тенденцій діяльності Державної служби фінансового моніторингу з аналізу отриманої інформації.....	33
2.3. Дослідження результатів діяльності з фінансових розслідувань на підставі інформації фінансового моніторингу.....	37
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	44
3.1. Світовий досвід побудови системи протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та можливості його використання в Україні .	44
3.2. Перспективи використання ризик-орієнтовного методу при оцінці фінансових операцій	50
Висновки до розділу 3	57
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Найважливішим інструментом функціонування економіки будь-якої країни є фінансова система, яка забезпечує безперервний обіг грошей між суб'єктами господарювання. Завдяки своїй специфіці роботи фінансова система стає привабливою для здійснення незаконних операцій з коштами або їх легалізації.

Для України це питання є особливо актуальним, оскільки рівень злочинності в ційгалузі є рекордно високим порівняно з іншими країнами світу, що перешкоджає нормальному розвитку економіки та призводить до нестабільності в соціально-політичній сфері життя країни.

Фінансовий моніторинг вважається достатньо поширеним механізмом боротьби з фінансовими злочинами та контролю фінансових операцій. Останніми роками Україна почала активно боротися з тіньовою економікою, проблемами відмивання «брудних грошей» та фінансуванням тероризму, що в першу чергу вплинуло на роботу фінансових установ як центральної ланки фінансової системи та призвело до розвитку інструментів та методів фінансового моніторингу.

Цьому питанню присвятили свої дослідження такі вітчизняні та зарубіжні науковці як О.І. Барановський[12], В.М. Берізко [13], М.В. Бондарєва [15], А. Клименко [25], М.Г. Дмитренко [19], О.О. Глущенко[18] та інші. Аналіз праць цих науковців призвів до виникнення ряду питань, які є предметом цієї кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних основ у сфері фінансового моніторингу, виявлення особливостей функціонування внутрішнього контролю в фінансових установах, аналіз ролі фінансової системи у розкритті фінансових злочинів, її сучасного стану тощо.

Мета кваліфікаційної роботи обумовила ряд завдань для вирішення:

– визначити суть та основні складові елементи побудови системи

фінансового моніторингу;

- дослідити особливості діяльності національної системи фінансового моніторингу;

- оцінити роль суб'єктів первинного фінансового моніторингу у сфері моніторингу та виявленні фінансових злочинів;

- проаналізувати стан та динаміку основних показників діяльності Державної служби фінансового моніторингу України за 2018 – 2022 роки;

- навести перспективні напрями фінансового моніторингу в Україні.

Об'єктом дослідження є система фінансового моніторингу, яка направлена на протидію відмиванню та легалізації активів, отриманих злочинним шляхом через фінансовий сектор України.

Предметом дослідження виступають теоретичні положення щодо функціонування системи фінансового моніторингу в Україні.

В процесі написання кваліфікаційної роботи було використано ряд методів: порівняння – при співставленні підходів науковців; теоретичного узагальнення – при визначенні суті фінансового моніторингу; табличний – для статистичних даних та результатів дослідження; графічний – для наочного представлення динаміки основних показників діяльності Державної служби фінансового моніторингу України; аналітичний – у процесі узагальнення статистичних даних, висновків до них.

Інформаційною базою цього дослідження були: міжнародні конвенції, нормативно-правові акти, що регулюють здійснення фінансового моніторингу в Україні; періодичні видання, підручники, навчальні посібники, наукові праці та статті зарубіжних і вітчизняних вчених; статистичні дані Державної служби фінансового моніторингу України, Міністерства фінансів України, Національного банку України.

Результати кваліфікаційної роботи містять наукову новизни у сфері розробки теоретичних положень, обґрунтування методологічних підходів та оцінки сучасного стану ефективності фінансового моніторингу у фінансових установах, що відрізняє це дослідження від уже існуючих, які стосуються

переважно фінансового моніторингу у банках.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що пропозиції та висновки роботи щодо діяльності національної системи фінансового моніторингу України та оцінки ризиків використання фінансових установ у процесах легалізації злочинних доходів можуть бути застосовані в практичній діяльності суб'єктів державного фінансового моніторингу; оцінити ділову репутацію ініціатора фінансових операцій та ризики участі клієнтів фінансових установ у процесах легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

3.1. Суть та наслідки легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом

Якщо розглядати економіку сучасної держави як динамічну та багатошарову систему, то можна констатувати, що існування тіньового сектору економіки є об'єктивним та невід'ємним економічним явищем сучасності. Водночас динаміка та структура тіньової економіки, а також її частка у ВВП залежать від історичних та економічних умов формування економічних відносин у цій країні. Існування тіньового сектору економіки та низка видів злочинної діяльності (хабарництво, шахрайство, торгівля наркотиками та людьми, ухилення від сплати податків).

Поширення легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в результаті впливу глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки не лише сприяло розвитку транснаціональної злочинності, а й ініціювало створення національних та міжнародних інститутів у цій сфері.

Враховуючи динамічний розвиток інформаційних технологій, особливо в банківській сфері, можна стверджувати, що важливим чинником у розвитку превентивних заходів та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму стала співпраця та обмін інформацією між суб'єктами фінансового нагляду, підрозділами фінансової розвідки країн та міжнародними спеціалізованими організаціями у цій сфері.

З кінця 1990-х важливу роль у діяльності цих установ відіграє контроль за рухом грошових потоків та відповідна інформація.

Міжнародні конвенції та законодавство України трактують поняття

«легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Систематизація правових підходів до трактування суті «легалізація коштів, одержаних злочинним шляхом»

Джерело	Визначення
1	2
Віденська конвенція ООН від 19 грудня 1988 р.	«умисне приховування дійсної природи, джерела, розміщення або володіння прибутком від протизаконного обороту, включаючи рух чи конверсію доходів, які були одержані в результаті законних дій» [1]
Конгрес ООН у Гавані (1990 р.)	«перетворення або передача власності, якщо при цьому відомо, що така власність виникла внаслідок злочинів з метою приховування або маскуванню незаконного походження власності або надання допомоги будь-якій особі, яка бере участь у вчиненні такого злочину або злочинів із тим, щоб уникнути правових наслідків таких дій; приховування або маскуванню справжнього характеру, джерела, місцезнаходження розташування, переміщення прав стосовно власності або права власності, якщо відомо, що така власність виникла внаслідок злочинів; придбання, володіння або використання власності» [2]
Конвенція Ради Європи 1990 р. «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом»	«процес такого маніпулювання протизаконно одержаними коштами (насамперед готівкою), при якому ці кошти набувають цілком законного вигляду» [3]
Кримінальний кодекс України	«вчинення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів» [6]
Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»	«будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з доходами, одержаними злочинним шляхом, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких доходів, чи володіння ними, прав на такі доходи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням доходів, одержаних злочинним шляхом» [7]

Продовження табл. 1.1

1	2
Директива Європейського Економічного Союзу (ЄЕС) «Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей» (91/308/ЄЕС) від 10.06.1991 р.	«перетворення та передача майна з відома, що це майно одержано в результаті кримінальної діяльності або у співучасті у такій діяльності з метою укриття чи маскуванню незаконного походження або надання допомоги будь-якій особі, що втягнена у таку діяльність, з метою уникнення юридичних наслідків цієї діяльності, покриття або маскуванню справжніх джерел, місцезнаходження, розміщення, переміщення, належність прав або власність майна з відома, що таке майно одержано в результаті кримінальної діяльності або співучасті у такій діяльності, придбання, володіння або користування майном з відома, що таке майно одержано в результаті кримінальної діяльності або співучасті у такій діяльності, співучасть, надання допомоги, спроби щодо вчинення або надання допомоги у вчиненні, підбурюванні, сприянні або наданні порад щодо вчинення дій» [4]
Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму (рекомендації FATF)	«процес приховування справжніх джерел доходів» [5]

Варто зазначити, що цей термін насамперед стосується процесу приховування фактичного, як правило, кримінального походження доходів за допомогою фінансових операцій через фінансові установи та нефінансові компанії.

Водночас, на нашу думку, правове регулювання процесу фінансового моніторингу створює умови для протидії не лише легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а й суспільно небезпечним явищам, які стали причиною подальшої легалізації незаконних доходів, що мають більший обсяг, серйозні соціальні наслідки (торгівля наркотиками, ухилення від сплати податків, корупція, торгівля людьми, тіньова економіка, вбивства тощо).

Для забезпечення методологічної послідовності в дослідженні використано поняття «легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом», як узагальнюючу економічну категорію, що лежить в основі функціонування національної системи фінансового нагляду. При цьому багато вчених визначають це поняття, виходячи зі специфіки його використання. Таким чином, систематизувавши наукові підходи до розуміння суті «легалізація

доходів, одержаних злочинним шляхом», можна виділити три наукові підходи до його тлумачення, а саме: як процесу приховування злочинного походження й застосування економічних ресурсів; як суспільно небезпечне діяння; як проміжний етап у процесі «відмивання» коштів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Наукові підходи до трактування суті «легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом»

Автор, джерело	Визначення
1	2
Легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом як процес приховування злочинного походження й застосування економічних ресурсів	
Чернявський С.	«надання законного вигляду володінню, використанню або розпорядженню активами, які були здобуті незаконним шляхом» [43]
Синяньський С.О.	«вчинення фінансових операцій з незаконними доходами і активами» [37]
Легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом як суспільно небезпечне діяння	
Чаричанський О.	«суспільно небезпечні процеси, передумовою яких є протиправні дії з метою отримання доходів і їх подальшого споживання, перерозподілу або введення в офіційний обіг» [42]
Легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом як проміжний етап процесу «відмивання» коштів	
Бондарева М.	«проміжна процедура процесу відмивання грошей (доходів, одержаних незаконним шляхом), прикриття відмивання відповідних легальних сум, які засновані на «бездоганних» документах та джерелах, які маскують їх походження» [15]

Наведені наукові підходи до трактування суті «легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом» ілюструють специфіку цього процесу, оскільки визначають його таким чином:

- процес формально-правового формування злочинних доходів;
- ряд негативних наслідків для суспільства, оскільки цей процес у системі «вхід-вихід» є наслідком уже вчинених небезпечних суспільних дій, а також економічною основою для подальшої злочинної діяльності, у тому числі в економічній сфері;

– легалізація коштів, одержаних злочинним шляхом, як проміжний етап загального процесу легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, з метою їх подальшого зберігання чи споживання.

На думку групи науковця О.І. Барановського: «легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, як об'єктивний економічний процес, характерна в переважній більшості для розвинених країн. При цьому для її проведення ініціатори фінансових операцій та отримувачі коштів (вигодонабувачі) часто можуть використовувати і недоліки в законодавчому забезпеченні країн, що розвиваються, а також економічно відсталих країн» [12].

Варто зазначити, що підхід до розгляду цього явища свідчить не лише про негативні, а й про позитивні впливи, які значною мірою залежать від рівня економічного розвитку конкретної країни.

Умовами для полегшення легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, у країні:

1. Економічні умови: наявність зон безмитної торгівлі; висока частка тіньових доходів громадян і тіньовий сектор економіки країни; проведення анонімних грошових переказів; здійснення валютних спекуляцій; поява високоприбуткових секторів злочинної діяльності; можливість брати участь у міжнародній торгівлі дорогоцінними металами та камінням; зростання можливостей здійснення транскордонних грошових операцій завдяки використанню інформаційних технологій.

2. Політичні умови: високий рівень корупції в уряді, політична нестабільність.

3. Правові умови: недосконале законодавство; дублювання функцій і повноважень органів контролю за грошовими операціями; відсутність механізму фінансового контролю міжнародних фінансових операцій.

4. Інституційні умови: недосконалість процесу реєстрації фінансових установ; неузгодженість форм і методів контролю та нагляду за діяльністю фінансових установ; недосконалість обміну інформацією; відсутність механізму виявлення справжніх власників фінансових установ.

Найбільш сприятливими факторами для зростання масштабів легалізації злочинних доходів є:

- високий рівень касових операцій;
- висока частка тіньових доходів громадян і тіньового сектору економіки країни;
- високий рівень корупції у владі;
- недосконалість форм і методів контролю за діяльністю фінансових установ;
- низьке податкове навантаження;
- правові порушення в міжнародних фінансових операціях;
- спрощені процедури ідентифікації ініціаторів фінансових операцій та одержувачів коштів тощо.

Рівень легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, залежить від цих факторів і визначає глибину наслідків впливу на соціально-економічний розвиток держави.

Основними цілями легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, є:

- створення умов для безпечного використання накопичених доходів;
- формування переконання в законності та законності отримання доходу;
- створення умов для швидкого та безпечного доступу до доходу;
- ухилення від сплати податків;
- приховування ознак та джерел доходів, одержаних злочинним шляхом;
- приховування груп осіб – ініціаторів фінансових операцій та бенефіціарів, які здійснюють легалізацію злочинних доходів;
- створення передумов для безпечного інвестування.

Комплексний підхід до визначення впливу легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, на суспільство показує, наскільки складною є легалізація доходів.

Проте з точки зору держави та суспільства цей процес є однозначно негативним і несе більше небезпеки, ніж користі. Світова практика встановила,

що найбільш ефективним методом протидії є фінансовий моніторинг операцій, які мають ознаки сумнівності та можуть бути застосовані для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

1.2. Суть діяльності та структура національної системи фінансового моніторингу

Дослідження суті фінансового моніторингу як окремого елементу фінансової науки не знайшло свого широкого поширення.

При цьому науковці, наприклад, І.К. Дрозд вказує, що: «фінансовий моніторинг є одним із видів державного фінансового контролю і за своєю економічною природою являє безперервне та системне відстеження діяльності об'єктів фінансової системи» [23].

Під поняттям «метод фінансового моніторингу» розуміється сукупність прийомів, методів, і засобів для найбільш доцільної систематизації та оброблення даних при здійсненні контрольних заходів.

У табл. 1.3 подано узагальнення наукових підходів до розуміння суті «фінансовий моніторинг» у контексті дослідження процесу легалізації злочинних доходів.

Таблиця 1.3

Наукові підходи до трактування суті «фінансовий моніторинг»

Автор	Визначення
1	2
Фінансовий моніторинг як форма фінансового контролю	
Клименко А.	«спеціальна форма державного фінансового контролю провідних показників фінансово-господарської діяльності в динамічних умовах функціонування» [25]
Москаленко Н.В.	«постійний контроль за фінансовим станом господарюючого суб'єкта» [31]
Фінансовий моніторинг як сукупність методів з протидії та запобігання легалізації коштів, які мають сумнівне походження	
Гаврилишин А.П.	«сукупність заходів зі збирання та аналізу інформації про операції з грошима та/або іншим майном, що надходить від суб'єктів первинного фінансового моніторингу до суб'єктів державного фінансового моніторингу» [16]

Продовження табл. 1.3

1	2
Фінансовий моніторинг як засіб управління фінансами	
Діденко С.В.	«система функціонування механізму організаційно-правових заходів суб'єктів державного та первинного рівня фінансового моніторингу, спрямованих на захист банківського сектору від впливу негативних проявів економічних відносин в основі запобігання легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом» [22]
Фінансовий моніторинг як засіб системи на макро-та мікро- рівнях управління фінансами	
Кононенко П. І.	«елемент системи аналізу фінансового стану суб'єкта, етап управлінського циклу, інструмент стратегічного аналізу фінансової діяльності» [26]

За своєю економічною сутністю фінансовий моніторинг є системним процесом, відноситься до діючої форми державного фінансового контролю та дозволяє формувати оперативну звітність за результатами контрольних заходів щодо протидії та запобігання легалізації злочинних доходів. Проте це визначення стосується лише суб'єктної складової процесу фінансового моніторингу і не враховує його об'єктну складову та підсистеми фінансового моніторингу.

Сучасне трактування фінансового моніторингу як комплексу заходів суб'єктів фінансового нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, не забезпечує прогресивного розвитку процесів протидії та запобігання легалізації злочинних доходів для наступні причини:

- не враховується участь міжнародних організацій, органів фінансових розслідувань інших держав та нефінансових установ у здійсненні заходів із запобігання та запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

- сучасне трактування фінансового моніторингу обмежується лише національним рівнем системи фінансового моніторингу, який включає державний та первинний фінансовий нагляд.

- мета проведення фінансового моніторингу не визначена, а основними цільовими напрямками є запобігання та протидія легалізації активів, одержаних

злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

- відсутні принципи, на основі яких повинен здійснюватися фінансовий моніторинг;

- перелік заходів, за якими здійснюється фінансовий моніторинг, не визначено.

Важливу роль у забезпеченні фінансового моніторингу відіграють принципи як загальні правила його здійснення, що враховують специфіку діяльності суб'єктів фінансового нагляду на різних рівнях. Ці принципи включають:

- пріоритет безпеки життя та здоров'я над фінансово-економічними цілями;

- підконтрольність та підзвітність суб'єктів первинного та державного фінансового нагляду;

- рівність економічних інтересів усіх учасників фінансової операції;

- визначення підстав проведення фінансового моніторингу;

- об'єктивність, відкритість, системність та неупередженість у процесі фінансового моніторингу;

- відсутність дублювання повноважень органів фінансового моніторингу;

- відповідальність за порушення законодавства у сфері протидії та запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

- імплементація міжнародних договорів у сфері протидії та запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

- суворі правила ідентифікації клієнтів «знай свого клієнта»;

- визначення максимального обсягу операцій, які підлягають фінансовому нагляду;

- встановлення критеріїв сумнівних фінансових операцій для обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу;

- збір та передача відповідним органам інформації про підозрілі

фінансові операції;

- забезпечення своєчасного обміну інформацією та безпеки передачі даних;

- надійність інформаційно-технологічних систем запису та передачі інформації.

Наведені принципи фінансового нагляду дають змогу стисло визначити основні правила його організації та здійснення суб'єктами різних рівнів і сфер надання фінансових послуг на єдиній методологічній основі.

Світові стандарти фінансового нагляду включають наступні методи та техніки фінансового нагляду, які можуть бути використані залежно від наслідків їх впровадження:

- визначення розміру та вартості доходів, легалізованих для їх отримання;

- тимчасове замороження та конфіскація активів, які легалізовані або перебувають у стадії легалізації;

- проведення заходів щодо відчуження майна, одержаного шляхом легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

- здійснення повного комплексу заходів щодо доказування участі особи або групи осіб у процесі легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Сьогодні національна система фінансового моніторингу розглядається переважно з позиції інституційного підходу, тобто як сукупність суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу, зосереджуючись лише на архітектурі національної системи фінансового моніторингу. Такий підхід не дозволяє врахувати об'єктивні закономірності функціональної, суб'єкт-об'єктної та суб'єкт-об'єктної взаємодії її структурних елементів, причинно-наслідкових зв'язків та узгодженості інтересів зацікавлених сторін.

Тому під національною системою фінансового моніторингу варто розуміти структурований та скоординований комплекс функціональних (функції, методи, інструменти), процесно-орієнтованих (цілі, завдання, принципи), організаційних (суб'єкти, об'єкти), нормативно-правових та

методологічних елементів та інформаційне забезпечення процесу під час проведення контролю за рухом фінансових та інформаційних потоків у межах юрисдикції уповноважених органів з метою підтримки національного суверенітету та забезпечення гнучкості та цілісності процесу запобігання та протидії легалізації активів отриманих злочинним шляхом.

Структурно можна представити національну систему фінансового моніторингу таким чином (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Побудова національної системи фінансового моніторингу

Структурні складові	Суть
Нормативно-правове забезпечення	Міжнародні рекомендації та стандарти фінансового моніторингу, національні кодекси, закони, укази Президента України, рішення Кабінету Міністрів України та контролюючих органів у межах їх повноважень щодо протидії легалізації активів, одержаних злочинним шляхом, накази національного органу фінансових розслідувань, внутрішні нормативні акти суб'єктів первинного фінансового нагляду
Функціональне забезпечення	обов'язковий фінансовий моніторинг (спостереження, аналіз, групування, діагностика, систематизація тощо); внутрішній фінансовий моніторинг (діагностика, контроль, моделювання, оцінка та експертна оцінка тощо)
Процесно-цільове забезпечення	декриміналізація економічних відносин; формування позитивного міжнародного іміджу країни; підвищення інвестиційної привабливості економіки країни; підвищення можливостей моніторингу фінансових потоків та протидії незаконному виведенню капіталу за кордон
Організаційне забезпечення	- Державна служба фінансового моніторингу України; - суб'єкти державного фінансового моніторингу в Україні; - суб'єкти первинного фінансового моніторингу (фондові та товарні біржі, банки, ломбарди, компанії з управління активами, страховики, торговці дорогоцінними камінням і металами, аудитори, нотаріуси, адвокати, оператори поштового зв'язку, підприємці, що надають юридичні, бухгалтерські та консалтингові послуги та ін.).
Методичне забезпечення	методичні рекомендації щодо: оцінки ризику використання фінансової установи в процесі легалізації доходів, організації фінансового нагляду, механізму протидії легалізації активів, одержаних злочинним шляхом, одержаних злочинним шляхом, оцінки ділової репутації ініціатора фінансова операція, оцінка ризиків використання землі та клієнта в процесі легалізації злочинних доходів
Інформаційне забезпечення	інформаційні потоки, що передають дані про фінансову операцію, її ініціатора, одержувачів коштів та контрагентів, інформаційні системи первинного та державного фінансового нагляду

Отже, під фінансовим моніторингом слід розуміти систему суб'єкт-об'єктних відносин між наднаціональними спеціалізованими організаціями, підрозділами фінансової розвідки, суб'єктами первинного та державного фінансового нагляду, ініціаторами фінансових операцій та одержувачами грошових коштів з точки зору контролю за формуванням, розподілом, формуванням, розподілом, одержанням грошових коштів, перерозподілом тощо для використання фінансових ресурсів та передача відповідної інформації для виявлення ознак сумнівних фінансових операцій та ризику використання активів, а також розроблення комплексу дій для запобігання легалізації активів, отриманих злочинним шляхом.

1.3. Об'єкти та суб'єкти фінансового моніторингу

Національна система фінансового моніторингу нині складається з двох рівнів: первинного та державного. На кожному рівні є суб'єкти фінансового моніторингу, які забезпечують їх діяльність.

Наразі суб'єкти фінансового моніторингу визначені законом як перелік установ та організацій, які повинні здійснювати моніторинг та контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації активів, одержаних злочинним шляхом у фінансових операціях.

До суб'єктів первинного фінансового моніторингу належить:

- банки, страхові компанії, страхові брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;
- товарні біржі, які проводять фінансові операції з товарами;
- оператори платіжних систем;
- оператори поштового зв'язку, які надають платіжні послуги, послуги поштового переказу, послуги із здійснення валютних операцій;
- професійні учасники фондового ринку, крім осіб, які здійснюють діяльність з організації торгівлі фінансовими інструментами;
- суб'єкти аудиторської діяльності;

- філії іноземних суб'єктів господарської діяльності, що надають фінансові послуги в Україні;
- суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку, здійснюють консультивання з питань оподаткування;
- адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність;
- нотаріуси;
- юридичні установи;
- особи, які надають послуги щодо управління іншими особами, трастами;
- компанії, які здійснюють торговельну діяльність культурними цінностями;
- компанії, що надають послуги під час здійснення операцій з нерухомим майном;
- компанії, які проводять лотереї та/або азартні ігри;
- компанії, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і камінням та виробами з них;
- постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів;
- інші юридичні особи, які окремі фінансові послуги.

Суб'єктами державного фінансового моніторингу є Національний банк України, Державна служба фінансового моніторингу України, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України.

Однак цей перелік є досить вузьким, оскільки не враховує окремих учасників цих відносин (клієнти, експерти господарської діяльності, підрозділи внутрішнього фінансового моніторингу фінансових посередників, міжнародні та регіональні асоціації у сфері запобігання та протидії легалізації активів).

Державний фінансовий моніторинг визначається на систематичному зборі, аналізі та обміні інформацією про підозрілі фінансові операції. Фінансові установи, такі як банки, кредитні спілки, лізингові компанії, страхові компанії, а також інші компанії, які пропонують фінансові послуги, зобов'язані

відстежувати підозрілі операції відповідно до вимог законодавства та повідомляти про них відповідним державним органам.

Банки та небанківські фінансові установи в рамках фінансового моніторингу здійснюють перевірку клієнтів та аналіз їх фінансових операцій. У разі виявлення операцій, які суб'єкт первинного фінансового моніторингу вважає підозрілими, повідомляється Державну службу фінансового моніторингу України та правоохоронні органи.

Первинний фінансовий моніторинг є основним етапом системи контролю фінансових операцій. На цьому етапі збирається та перевіряється інформація про фінансові транзакції та операції, що відбуваються в системі. Основною метою первинного фінансового спостереження є виявлення будь-яких підозрілих і незвичайних фінансових операцій, які можуть свідчити про можливу незаконну або злочинну діяльність.

На цьому етапі існує інший тип аналізу, який включає аналіз фінансових операцій, порівняння зі стандартами та типовими моделями фінансової поведінки та перевірку відповідності нормам і правилам фінансового регулювання.

Після встановлення перевірених операцій на цьому етапі фінансового моніторингу можуть бути розпочаті подальші детальні перевірки та розслідування для виявлення можливих порушень та встановлення винних. Тому первинний фінансовий нагляд є ключовим елементом системи протидії незаконній фінансовій діяльності та фінансовим правопорушенням.

В Україні первинний фінансовий моніторинг є важливою частиною системи протидії фінансовій злочинності та забезпечення фінансової стабільності країни. В Україні запроваджено систему фінансового моніторингу відповідно до міжнародних стандартів і рекомендацій, зокрема вимог Міжнародної групи з протидії відмиванню коштів (FATF) й інших міжнародних організацій.

Первинний фінансовий нагляд в Україні включає процес збору та аналізу інформації про фінансові операції, що охоплюються банківською та

фінансовою системами країни.

Його основна ідея – виявлення та попередження фінансових операцій, пов'язаних з легалізацією активів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму, а також інших фінансових та антикорупційних правопорушень. А метою первинного фінансового нагляду є виявлення, аналіз та відстеження операцій, які можуть бути пов'язані зі злочинною діяльністю.

Залежно від обсягу, виду та мети моніторингу можна виділити кілька видів фінансового моніторингу:

1. Первинний фінансовий моніторинг. Відповідно до законодавства використовується фінансовими установами та іншими суб'єктами.

2. Вторинний фінансовий моніторинг – детальніший і поглиблений аналіз операцій, який здійснюють відповідні контрольні органи, такі як фінансові регулятори або правоохоронні органи. Вторинний фінансовий моніторинг передбачає розслідування підозрілих або незвичайних операцій з метою виявлення відмивання грошей, фінансування тероризму та іншої злочинної діяльності.

3. Нормативний моніторинг. Проводиться фінансовими регуляторами або контролюючими органами для забезпечення дотримання законів, стандартів і правил, що регулюють фінансову діяльність, а також дотримання встановлених правил і норм.

4. Внутрішній фінансовий моніторинг. Він використовується фінансовими установами та самими компаніями для внутрішнього контролю та виявлення незвичайних або підозрілих дій клієнтів чи співробітників.

5. Контекстний моніторинг застосовує інформацію з інших джерел, таких як засоби масової інформації, соціальні мережі, бази даних злочинів і списки санкцій, щоб збагатити аналіз фінансових операцій і виявити потенційні ризики.

Ці різні типи фінансового спостереження працюють разом, щоб виявити та попередити фінансові злочини та іншу незаконну діяльність.

Обов'язковий фінансовий моніторинг – це комплекс заходів, що

здійснюються органами первинного фінансового нагляду з метою виявлення фінансових операцій, обов'язкових для здійснення фінансового нагляду. Це включає ідентифікацію та верифікацію клієнтів (та їх представників), реєстрацію таких операцій та збір даних про їх учасників, а також подання звітності до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму.

Транзакції необхідно контролювати, якщо вони є пороговими або підозрілими фінансовими операціями. Тобто:

- фінансова транзакція дорівнює чи більша 400 тис грн (якщо суб'єкти проводять лотереї чи провадять діяльність в сфері азартних ігор – 55 тис грн);

- фінансова транзакція дорівнює чи більша за суму 400 тис грн в еквіваленті в банківських металах, будь-якої іноземної валюти, або інших активах (щодо суб'єктів, які працюють в сфері азартних ігор, лотерей, також і віртуальнеказино – 55 тис грн);

- крім цього є ще декілька ознак підозрілих операцій згідно діючого законодавства.

Внутрішній фінансовий моніторинг – це процес, який використовується всередині конкретної організації чи компанії для виявлення та відстеження незвичайних, підозрілих або злочинних фінансових операцій чи діяльності. Він здійснюється самою організацією в рамках системи внутрішнього контролю та безпеки.

Згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», об'єктом фінансового моніторингу є: «дії з активами, пов'язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, за умови наявності ризиків використання таких активів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також будь-яка інформація про

такі дії чи події, активи та їх учасників» [7].

Тобто об'єктом фінансового моніторингу в Україні є фінансові операції, активи та дії, які відповідно до чинного законодавства потребують аналізу та моніторингу з метою виявлення незвичайних, підозрілих чи злочинних дій.

Тобто, фінансовий моніторинг – це не просто комплекс заходів чи діагностичних процедур, а система суб'єкт-об'єктних відносин, яка, як учасники фінансового моніторингу, включає лише суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу, а також враховує суб'єктів наднаціонального регулювання, ініціаторів фінансових трансакцій та одержувачів коштів; забезпечує одночасний контроль за рухом фінансових потоків та відповідної інформації; охоплює весь цикл руху фінансових та інформаційних потоків, що супроводжують незаконні операції; враховує весь комплекс заходів щодо виявлення, діагностики та зниження ризиків легалізації активів, одержаних злочинним шляхом, а тому базується на принципах ризик-орієнтованого підходу.

Висновки до розділу 1

Фінансовий моніторинг – це система заходів, спрямованих на підвищення рівня фінансової, а отже, й економічної безпеки держави шляхом моніторингу фінансових операцій та зниження рівня фінансової злочинності, а саме: підвищення конкурентоспроможності держави та зменшення розмірів тіньової економіки, підвищення рівня фінансової безпеки держави.

Підвищення надійності банків, збільшення надходжень до державного бюджету від конфіскованого незаконного майна, сплата податків від виявлених незаконних доходів, зниження корупції, підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Сьогодні національна система фінансового моніторингу розглядається

переважно з позиції інституційного підходу, тобто як сукупність суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

2.1. Дослідження діяльності Державної служби фінансового моніторингу України зі збору інформації про фінансові операції

Державна служба фінансового моніторингу України відповідно до повноважень збирає, обробляє та аналізує інформацію про фінансові трансакції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові трансакції або інформацію, яка може бути пов'язана з підозрою у відмиванні доходів, фінансуванні тероризму, фінансуванні розповсюдження на постійній основі зброї масового знищення тощо.

Інформація для аналізу (стратегічного та оперативного) надходить з:

- суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
- суб'єктів державного фінансового нагляду та інших державних органів;
- розвідувальних та правоохоронних органів;
- підрозділів фінансових розвідок іноземних держав.

Загалом з моменту введення в експлуатацію інформаційно-аналітичної системи Державної служби фінансового моніторингу України отримало та опрацювало 5 642 6547 повідомлень про фінансові трансакції, що підлягають фінансовому моніторингу, з них у 2022 році надійшло 1 181 675 повідомлень, з них 1 179 392 повідомлень були враховані (рис. 2.1) .

Також зазначимо, що у 2022 році кількість звітів про фінансові операції, які розглядає Державна служба фінансового моніторингу України, зменшилася на 28,9% порівняно з 2021 роком, що пов'язано з воєнним станом в Україні, який запроваджено Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» (зі змінами).

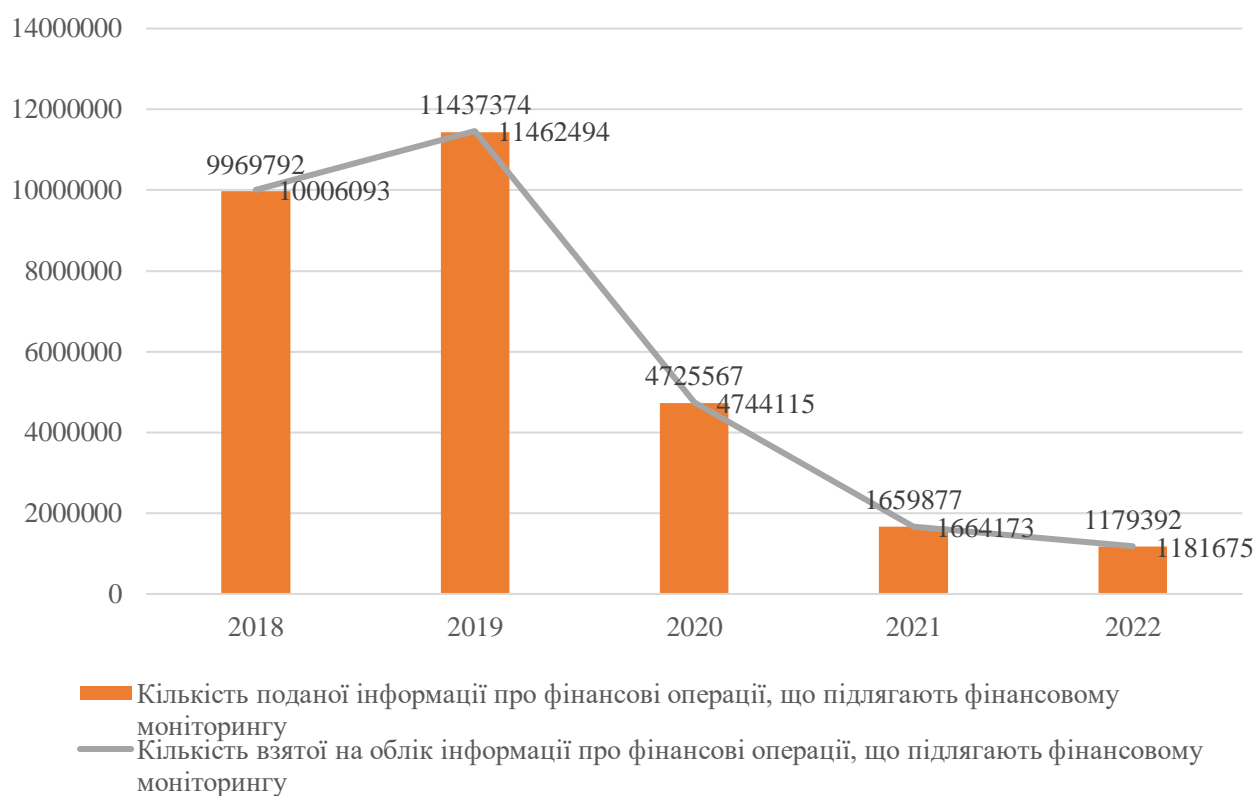

Рис. 2.1. Динаміка інформування суб'єктами фінансового моніторингу про фінансові трансакції протягом 2018 – 2022 років

Варто зазначити, що з 2019 року спостерігається стійка тенденція до зменшення кількості повідомлень про фінансові операції, які надходять до Державної служби фінансового моніторингу України від органів первинного фінансового нагляду.

Ця тенденція може бути викликана трьома основними факторами:

- 1) зменшення кількості підозрілих фінансових операцій, спрямованих на легалізацію незаконних доходів, фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення;
- 2) складання чіткого переліку фінансових операцій з ознаками обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу;
- 3) зменшення кількості суб'єктів первинного фінансового нагляду у зв'язку з підвищенням вимог до їх діяльності.

Перші два фактори, на нашу думку, стали передумовою для зменшення кількості повідомлень, що надходять до Державної служби фінансового

моніторингу України. Зокрема, якщо порівнювати обсяги тіньової економіки, існування якої є прямим наслідком відмивання незаконних доходів, то у 2019 році вони досягли безпрецедентно високого рівня – 42% від обсягу офіційного ВВП. Водночас у 2020 році рівень тіньової економіки впав на 7 процентних пунктів (з 42% до 35% ВВП), а темп зростання реального ВВП – на 6,8 процентного пункту, тобто на 7%.

Непослідовна державна політика, значне податкове навантаження на компанії у поєднанні з політичною та економічною кризою та одночасним зниженням попиту на готівку змушують корпоративні структури «йти в тінь», у тому числі шляхом приховування реальних сум доходів або джерел їх походження [10].

Крім того, як видно з рис. 2.2 також зменшилась кількість суб'єктів первинного фінансового спостереження, що також могло вплинути на зменшення кількості повідомлень про підозрілі фінансові операції.

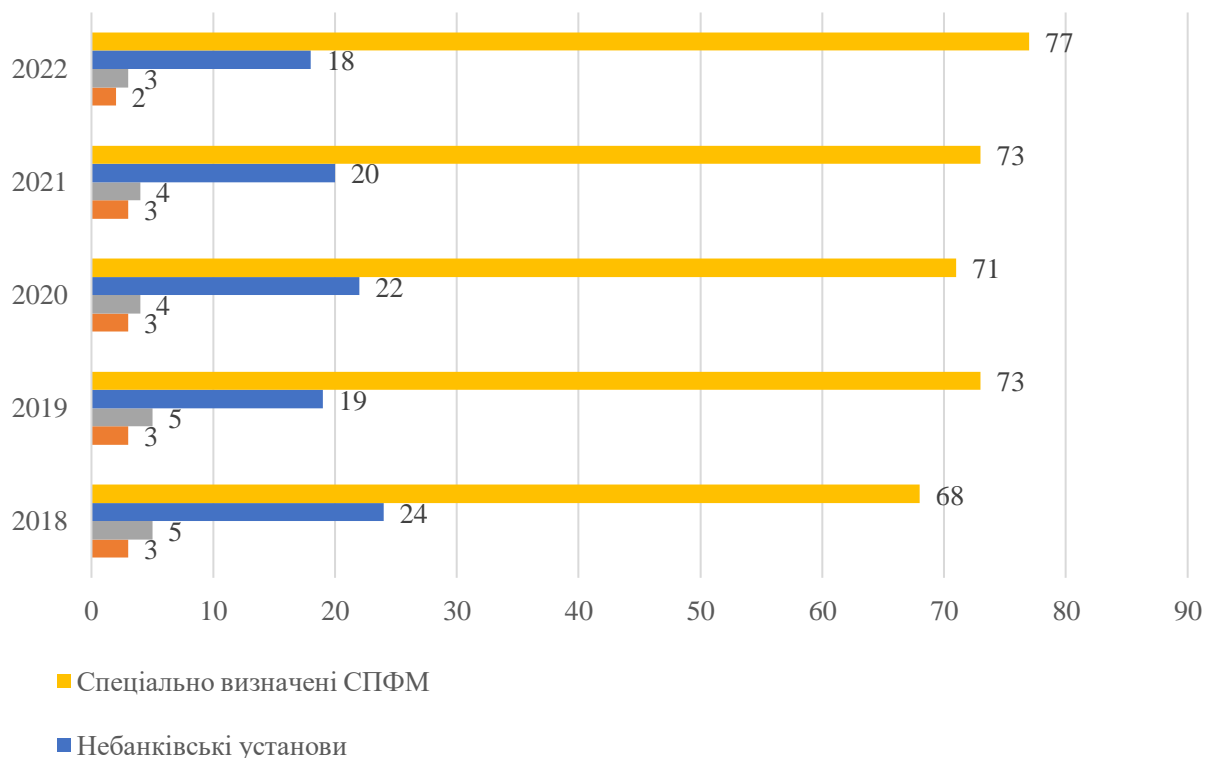

Рис.2.2. Питома вага суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які перебувають на обліку у Державній службі фінансового моніторингу України, у розрізі їх видів, %

До найбільш активних суб'єктів первинного фінансового моніторингу в системі звітування Державної служби фінансового моніторингу України, відносять банки, які надсилають переважну частину повідомлень про трансакції, що підлягають фінансовому моніторингу (рис. 2.3).

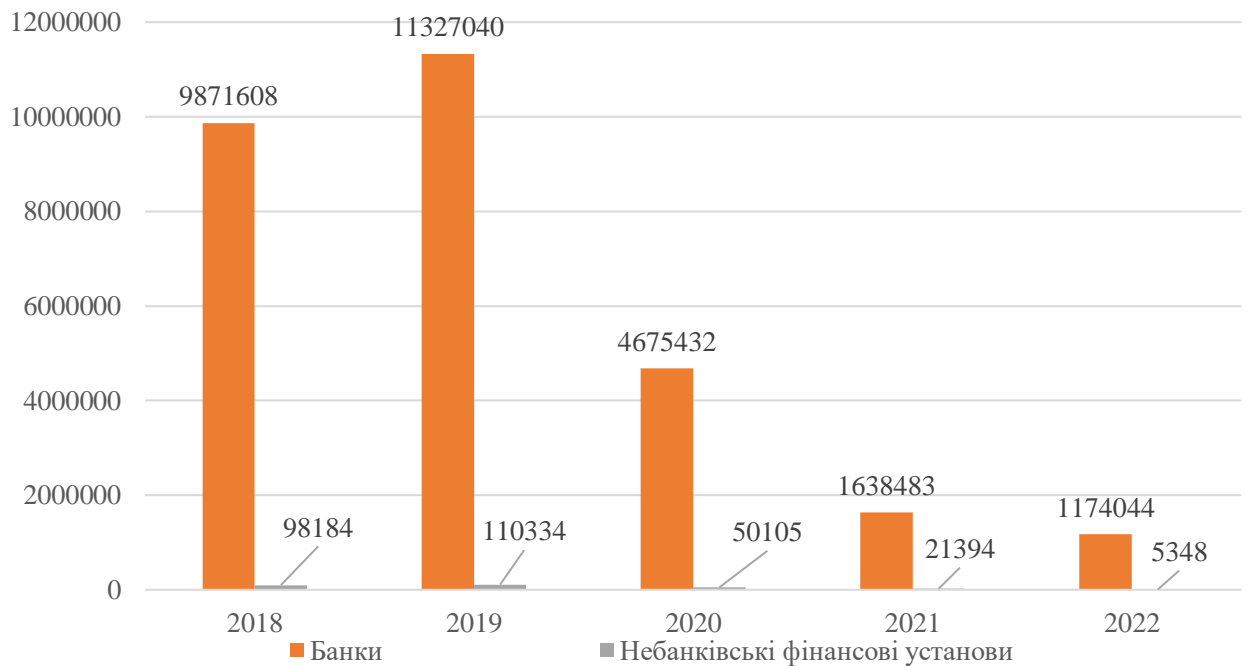

Рис. 2.3. Динаміка інформування про фінансові трансакції суб'єктами первинного фінансового моніторингу протягом 2018 – 2022 років

Серед найактивніших суб'єктів первинного фінансового нагляду в Державній службі фінансового моніторингу України – банківські установи, які надсилають основну частину звітів про операції, що підлягають фінансовому нагляду. Хоча більшість звітів про фінансові трансакції до Державної служби фінансового моніторингу України надходять від банківських установ, їх кількість у 2020 році зменшилася на 2 установи (без урахування філій, відділень та інших структурних підрозділів), у 2021 році ще на 1 банк та у 2022 році – на 3 банки.

Таким чином, одночасне зменшення кількості суб'єктів первинного фінансового моніторингу та зменшення кількості сумнівних фінансових трансакцій свідчить про посилення контролю за такими операціями.

Подальший первинний фінансовий моніторинг суб'єктами їх діяльності сприятиме зменшенню кількості підозрілих фінансових трансакцій та більш ефективному їх контролю, оскільки банки та інші небанківські фінансові установи прагнуть зберегти конкурентоспроможність за рахунок доброї репутації в складних економічних умовах.

У 2022 році від банківських установ надійшло 97,2% усіх звітів про фінансові операції. Частка небанківських установ, які надсилають звіти про фінансові операції до органів державного фінансового нагляду, протягом останніх років стабільно знижується, що є наслідком зменшення кількості небанківських установ та скорочення кількості небанківських установ, банків та їх окремих підрозділів. Серед небанківських установ найактивніше звітують учасники ринків капіталу та організованих товарних ринків.

Питома вага цих повідомлень у загальному обсязі облікованих повідомлень про фінансові операції, які надійшли до Державної служби фінансового моніторингу України від небанківського сектору у 2022 році, становила 53,7% (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка та структура повідомлень, що надійшли від небанківського сектору та взяті на облік Державною службою фінансового моніторингу України у загальному обсязі повідомлень про фінансові трансакції, протягом 2018 – 2022 років

Тип установи	2018, од.	Питома вага, %	2019, од.	Питома вага, %	2020, од.	Питома вага, %	2021, од.	Питома вага, %	2022, од.	Питома вага, %
Учасники ринків капіталу та організованих товарних ринків	31953	32,6	35831	32,8	26730	46,1	12391	58,9	2874	53,7
Фінансові компанії	13852	14,1	15487	14,6	8356	14,4	5811	27,6	1492	27,9
Інші СПФМ	11737	11,9	12783	11,6	6489	11,2	843	4,0	377	7,0
Страхові компанії	40021	40,8	44577	40,4	15882	27,4	1385	6,6	339	6,3
Компанії, які проводять лотереї	600	0,6	648	0,6	511	0,9	612	2,9	266	5,0

Як показує табл. 2.1 питома вага фінансових операцій професійних учасників, фондових бірж, врахованих Державною службою фінансового моніторингу України, у загальній кількості підзвітних суб'єктів первинного фінансового моніторингу небанківського сектору мала тенденцію до зростання з 2017 по 2020 роки та водночас зменшення у питомих вага фінансових трансакцій, поданих страховими установами. Ця тенденція пов'язана насамперед зі збільшенням кількості фінансових операцій з ознаками обов'язкового фінансового нагляду/лімітних фінансових операцій (з 29.04.2020), які беруться на облік Державною службою фінансового моніторингу України, та зменшенням кількості страхових компаній в Україні.

Серед небанківських установ найактивніше звітують учасники ринків капіталу та організованих товарних ринків. Питома вага цих повідомлень у загальному обсязі отриманих до Державною службою фінансового моніторингу України повідомлень про фінансові операції від небанківського сектору становила у 2022 році 53,7%.

Питома частка фінансових операцій у загальній кількості врахованих Державною службою фінансового моніторингу України за ознаками фінансового нагляду наведена на рис. 2.4.

Розподіл звітів, розглянутих Державною службою фінансового моніторингу України у 2022 році щодо функцій фінансового моніторингу, виглядає наступним чином (рис. 2.4):

- порогові фінансові операції – 95% (1 117 829 штук);
- підозрілі фінансові операції (або діяльність) – 4% (52 123 штук);
- порогові та підозрілі фінансові операції (або діяльність) – 0,02% (194 штук);
- фінансові операції, отримані за запитом на відстеження (моніторинг) фінансових операцій – 0,1% (9246 штук).

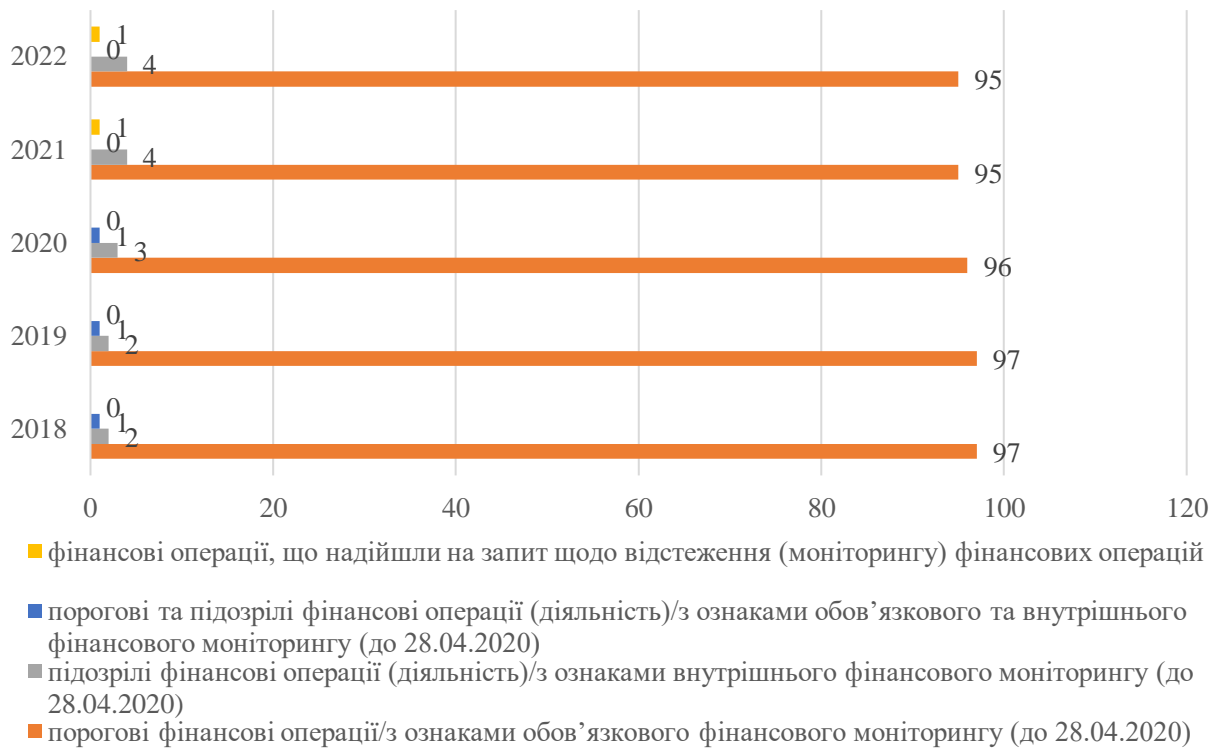

Рис. 2.4. Питома вага фінансових операцій, взятих Державною службою фінансового моніторингу України на облік у загальній кількості у розрізі ознак фінансового моніторингу

За аналізований період кількість повідомлень, отриманих Державною службою фінансового моніторингу за результатами внутрішнього моніторингу, зменшилась, а їх кількість не перевищила 50% повідомлень про фінансові операції, отриманих за результатами обов'язкового моніторингу.

2.2. Дослідження тенденцій діяльності Державної служби фінансового моніторингу з аналізу отриманої інформації

Наступним етапом роботи Державної служби фінансового моніторингу України є здійснення аналізу отриманої інформації від суб'єктів первинного фінансового моніторингу та прийняття відповідних рішень на її основі.

Державною службою фінансового моніторингу України здійснюється комплексний аналіз отриманої інформації та виявлення сумнівних фінансових операцій в державному і комерційному секторах економіки із залученням фінансових та нефінансових посередників.

Первинна обробка та аналіз інформації здійснюється в аналітичному сегменті інформаційної системи фінансового моніторингу.

Всі отримані повідомлення, що надходять у сховище Державної служби фінансового моніторингу України розділяються за ступенем ризику та підлягають ґрунтовному аналізу з урахуванням всієї наявної інформації.

За результатами такого аналізу створюються досьє для проведення фінансових розслідувань. Варто зазначити, що з набуттям чинності оновленого базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [7] від 28.04.2020 року запроваджено перехід на ризик-орієнтований підхід та кейсове звітування при поданні повідомлень про підозрілі фінансові трансакції (і/або діяльність) суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Так, протягом 2022 року Державною службою фінансового моніторингу України отримано від суб'єктів первинного фінансового моніторингу з визначеними ознаками підозр 38121 повідомлення про підозрілі фінансові операції (діяльність).

У 2021 році Державною службою фінансового моніторингу України від суб'єктів первинного фінансового моніторингу отримано з визначеними ознаками підозр 36516 повідомлень про підозрілі фінансові операції (діяльність).

Загалом, протягом 2020 року Державною службою фінансового моніторингу України для активної роботи було відібрано 1 229 660 повідомлень від суб'єктів первинного фінансового моніторингу про фінансові операції, що стали базою для формування 2859 досьє. Для порівняння, у 2019 році Державною службою фінансового моніторингу України для активної роботи

було відібрано 530 393 повідомлення від суб'єктів первинного фінансового моніторингу про фінансові операції

Протягом 2018 року для активної роботи Державною службою фінансового моніторингу України було відібрано 526 372 повідомлень від суб'єктів первинного фінансового моніторингу про фінансові операції, що стали базою для формування 2 999 досьє (рис. 2.5).

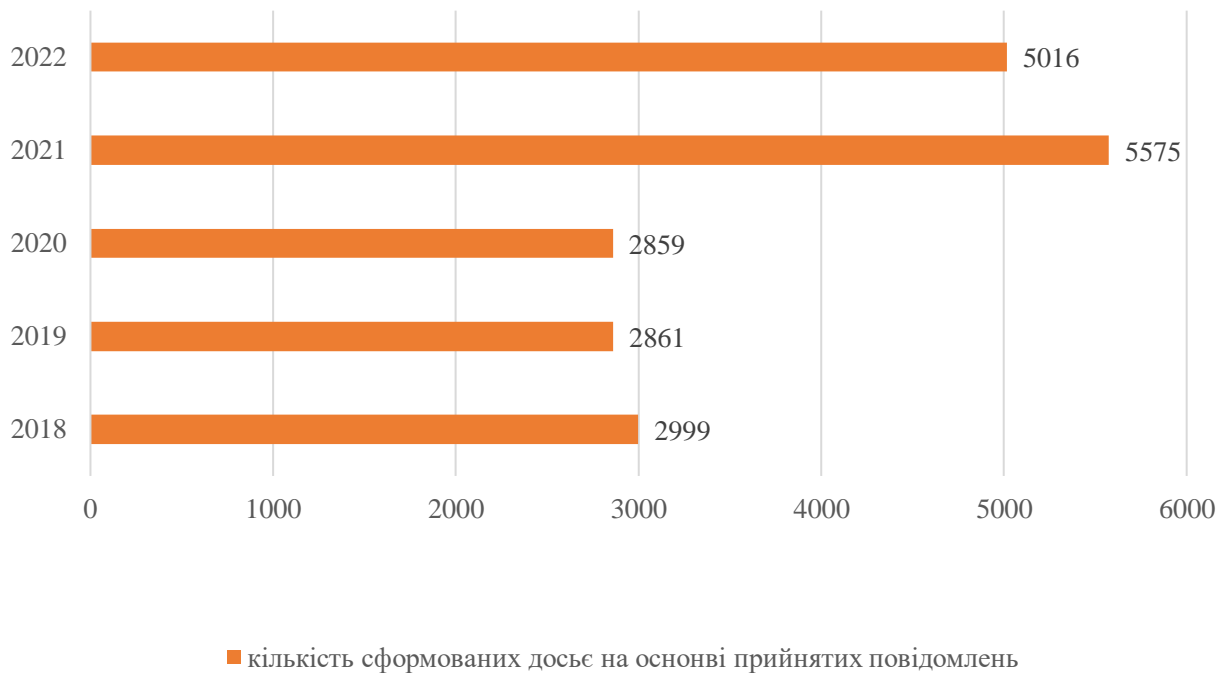

Рис. 2.5. Динаміка кількості сформованих досьє Державною службою фінансового моніторингу України у 2018 – 2022 роках

Досьє аналізується на предмет виявлення достатніх підстав вважати, що фінансова операція може бути пов'язана з відмивання коштів, або фінансуванням тероризму, або фінансування розповсюдження зброї масового знищення чи пов'язана із вчиненням інших правомірних дій, визначеного Кримінальним кодексом України.

Державна служба фінансового моніторингу України здійснює аналіз фінансових трансакцій, який заснований на ризик-орієнтованому підході з урахуванням міжнародного досвіду боротьби з відмивання коштів, або

фінансуванням тероризму, або фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Кількість заведених досьє у 2022 році в порівнянні з попереднім 2021 роком у зв'язку із воєнним станом зменшилась на 559 на досьє або майже 10%.

За результатами опрацювання досьє Державною службою фінансового моніторингу України у 2022 році до розвідувальних та правоохоронних органів направлено 934 матеріали, враховуючи 550 узагальнених матеріалів та 384 узагальнених додаткових матеріалів.

Аналіз отриманих повідомлень Державною службою фінансового моніторингу України здійснюється із врахуванням додаткової інформації, що отримується на запити.

Так, протягом 2022 року до 71 банківської установи Державною службою фінансового моніторингу України направлено 21430 файлів-запитів щодо надання додаткової інформації. Законодавством передбачено такий інструмент отримання додаткової інформації як моніторинг фінансових операцій. Інформація щодо моніторингу фінансових операцій подається до Державної служби фінансового моніторингу України у вигляді повідомлень про фінансові трансакції. Протягом 2022 року Державною службою фінансового моніторингу України сформовано 4 запити на моніторинг фінансових операцій до суб'єктів первинного фінансового моніторингу. У порівнянні з 2021 роком Державною службою фінансового моніторингу України сформовано 9 запитів на моніторинг фінансових операцій до суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Відповідно законодавства Державна служба фінансового моніторингу України на основі аналізу отриманої інформації та створеного досьє приймає відповідні рішення про зупинення фінансових операцій, а саме:

- про подальше зупинення певної фінансової операції;
- про зупинення видаткових операцій на рахунках клієнтів суб'єктів первинного фінансового моніторингу (осіб);
- про скасування рішення Державної служби фінансового моніторингу

України про подальше зупинення відповідних фінансових операцій;

– щодо доручення суб'єктам первинного фінансового моніторингу про зупинення, проведення, поновлення, забезпечення моніторингу фінансових транзакцій цієї особи на виконання запиту уповноваженого органу іноземної держави.

Так, протягом 2022 року Державною службою фінансового моніторингу України зупинено фінансові операції 475 осіб, переважна більшість яких пов'язана з колабораційною та терористичною діяльністю (рис. 2.6).

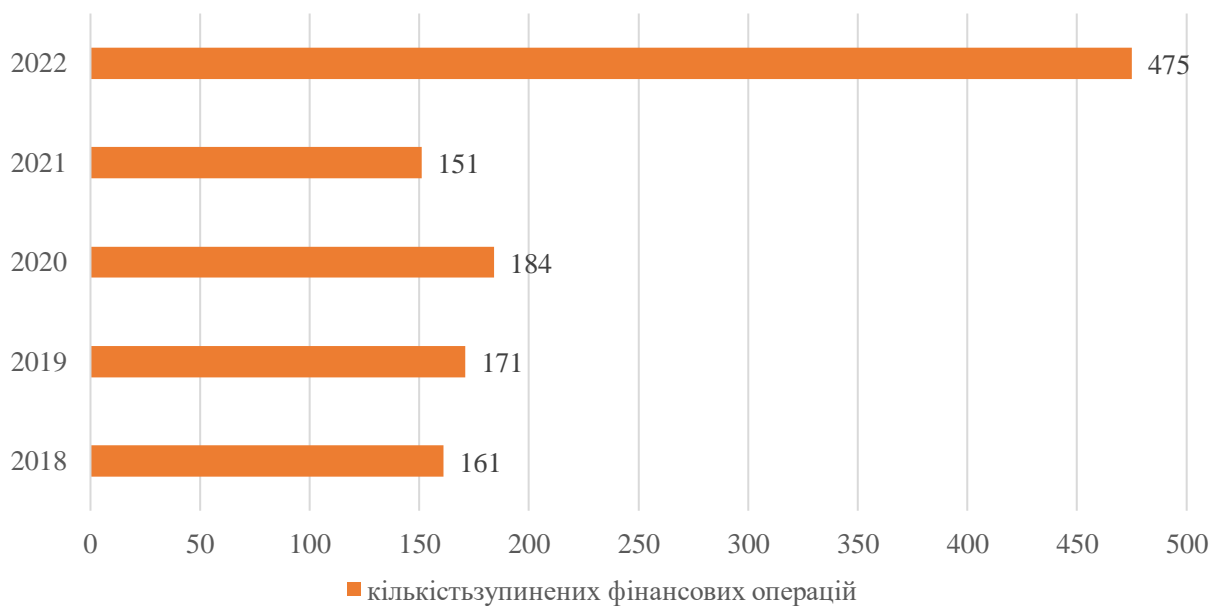

Рис. 2.5. Динаміка кількості зупинених фінансових операцій Державною службою фінансового моніторингу України у 2018 – 2022 роках

У 2021 році Державною службою фінансового моніторингу України зупинено фінансові операції 151 особи і був найменший показник за 2018 – 2022 роки.

2.3. Дослідження результатів діяльності з фінансових розслідувань на підставі інформації фінансового моніторингу

Військова агресія росії проти України мала значний вплив на програми відмивання грошей, чи то на фінансування тероризму, чи то на фінансування

розповсюдження зброї масового знищення.

Злочини російсько-терористичних військових формувань, втеча капіталу, масова міграція та втеча населення, масові вбивства, закриття підприємств, контрабанда цінностей, пограбування, грабежі, світова продовольча криза, відтік інвестицій – це лише невеликий перелік негативних наслідків вторгнення в Україну.

Зазначені вище наслідки безпосередньо впливають на зростання ризиків фінансування тероризму, відмивання грошей, фінансування розповсюдження зброї масового знищення, які стрімко зросли з початком російської агресії.

Змінилися характер і типи злочинної поведінки, характерні для країни, а отже, механізми, методи та інструменти – типології відмивання злочинних доходів.

За результатами аналізу та узагальнення виявлених (типових та новітніх) способів, методів, фінансових інструментів та схем фінансування тероризму, відмивання грошей, фінансування розповсюдження зброї масового знищення визначено пріоритетні напрями проведення фінансових розслідувань:

- відмивання корупційних доходів;
- фінансування війни та тероризму (сепаратизму);
- розкрадання бюджетних коштів та коштів державних компаній;
- відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, пов'язане з отриманням коштів громадян та юридичних осіб шахрайським шляхом обману.

Державна служба фінансового моніторингу України (як підрозділ фінансової розвідки) спільно з правоохоронними органами здійснює заходи щодо запобігання та протидії фінансуванню терористичної діяльності, сепаратизму, виявлення фінансових операцій, пов'язаних з військовою агресією російської федерації та республіки білорусь проти України, як а також для боротьби з фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

У 2022 році Державна служба фінансового моніторингу України направила до правоохоронних органів (розвідувальних органів) 342 матеріали щодо фінансових операцій осіб, з якими, у тому числі за даними

правоохоронних органів, може бути встановлений зв'язок з фінансуванням тероризму/сепаратизму; військовою агресією росії та білорусії проти України та колабораційна діяльність; особи, які публічно вимагають зміни чи повалення конституційного ладу чи зміни меж території чи державного кордону України; проти яких застосовано санкції, з них:

– 198 матеріалів щодо фінансових трансакцій осіб, які можуть мати відношення до військової агресії з боку росії та білорусії проти України та колабораційною діяльністю;

– 88 матеріалів стосовно фізичних осіб, включених в додатки до рішень Ради національної безпеки і оборони України, введених в дію Указами Президента України;

– 43 матеріали, що містять інформацію про фінансові операції осіб, підозрюваних у тероризмі/сепаратизмі, та їх фінансування (у тому числі фінансування незаконних збройних формувань на тимчасово окупованих територіях);

– 11 матеріалів щодо фінансових трансакцій осіб, які внесені до санкційних списків іноземних держав та щодо яких є підозра у тероризмі/сепаратизмі;

– 2 матеріали щодо підозрілих фінансових операцій осіб, які можуть бути причетними до фінансування міжнародних терористичних організацій або екстремістських угруповань.

Надіслані матеріали містили наступну інформацію:

1. Від правоохоронних органів – 101 матеріал.
2. Від іноземних підрозділів фінансової розвідки – 80 матеріалів.
3. Щодо виявлених зв'язків з росією – 90 матеріалів.
4. Про зупинення видаткових фінансових операцій – 104 матеріали.

В результаті прийнятих рішень Державною службою фінансового моніторингу України заблоковано готівкових коштів у розмірі 1,4 млрд грн та 2 066 430 шт. акцій номінальною вартістю 0,21 млрд грн.

Основні інструменти, які використовувалися в направлених матеріалах:

- електронні платіжні системи;
- готівка;
- платіжні картки;
- міжнародні перекази;
- цінні папери (облігації);
- право вимоги боргу.

Відповідно до базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [7] від 28.04.2020 року та відповідно до «Порядку подання та розгляду узагальнених матеріалів» [8], затвердженого наказами Міністерством фінансів України та правоохоронних органів, Експертна комісія Державної служби фінансового моніторингу України з питань розгляду узагальнених матеріалів та додаткових узагальнених матеріалів, підготовлених до подання до розвідувальних та правоохоронних органів вирішує, чи є достатні підстави для передачі цих матеріалів до правоохоронних та спецслужб.

Державною службою фінансового моніторингу України протягом 2022 року до правоохоронних та розвідувальних органів направлено 934 матеріали, які направлено до:

- Служби безпеки України – 339 матеріалів;
- Національного банку України – 191 матеріал;
- органів прокуратури – 109 матеріалів;
- Бюро економічної безпеки – 125 матеріалів;
- Державного бюро розслідувань – 73 матеріали;
- Національного антикорупційного бюро України – 96 матеріалів;
- розвідувальних органів – 1 узагальнений матеріал.

У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані: з легалізацією коштів або із вчиненням кримінального правопорушення (табл. 2.2).

У 2022 році сума фінансових операцій, які розслідувались Державною службою фінансового моніторингу України та були передані правоохоронним органам, що були пов'язані з легалізацією коштів, становить 55,2 млрд грн, а із вчиненням кримінального правопорушення, становить 20,5 млрд грн.

Таблиця 2.2

Динаміка обсягів виявлених Державною службою фінансового моніторингу України фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів або із вчиненням кримінального правопорушення

Вид фінансової операції	2018, млрд грн	Питома вага, %	2019, млрд грн	Питома вага, %	2020, млрд грн	Питома вага, %	2021, млрд грн	Питома вага, %	2022, млрд грн	Питома вага, %
пов'язані з легалізацією коштів	77,4	76,7	34,2	81,8	68	89,2	86,5	83,8	55,2	72,9
пов'язані з вчиненням кримінального правопорушення	23,5	23,3	7,6	18,2	8,2	10,8	16,7	16,2	20,5	27,1
Всього	100,9	100,0	41,8	100,0	76,2	100,0	103,2	100,0	75,7	100,0

Найбільший обсяг фінансових операцій, які виявленні Державною службою фінансового моніторингу України становив у 2021 році, при чому фінансових операцій, які пов'язані з легалізацією коштів – на суму 86,5 млрд грн, а фінансових операцій, які пов'язані з учиненням іншого кримінального правопорушення – 16,7 млрд грн.

За інформацією, отриманою від Державною службою фінансового моніторингу України у 2022 році, загальна вартість арештованого майна (коштів) у кримінальних справах, порушених правоохоронними органами за результатами перевірки узагальнених матеріалів Державною службою фінансового моніторингу України, становить 5,1 млрд гривень

Висновки до розділу 2

Підвищити ефективність внутрішнього фінансового моніторингу, на нашу думку, можна шляхом ефективного застосування ризик-орієнтованого підходу при оцінці фінансових операцій на предмет їх зв'язку з легалізацією злочинних доходів.

Впродовж аналізованого періоду зменшилась кількість отриманих Державною службою фінансового моніторингу України повідомлень за ознаками внутрішнього моніторингу, а їх кількість не перевищувала 50% отриманих повідомлень про фінансові операції за ознаками обов'язкового моніторингу.

Така ситуація призводить до того, що Державна служба фінансового моніторингу України бачить переважно ті операції, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, перелік яких чітко визначено законодавством.

Державна служба фінансового моніторингу України як підрозділ фінансової розвідки України вживає посилені заходи практичного та організаційного характеру в умовах воєнного часу щодо запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Ця робота проводиться у координації з національними та міжнародними партнерами з метою вжиття дієвих практичних заходів, у тому числі в рамках міжнародного права, з метою ефективного санкціонування дій держави-терориста.

Наразі основним напрямком діяльності Державної служби фінансового моніторингу України є виявлення фінансових операцій та осіб, пов'язаних з фінансуванням тероризму/сепаратизму та військової агресії з боку російської федерації та республіки білорусь проти України (включаючи діяльність диверсійно-розвідувальних груп; публічні заклики до зміни чи повалення

конституційного ладу чи зміни меж території чи державного кордону України;
осіб, щодо яких застосовано санкції.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

3.1. Світовий досвід побудови системи протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та можливості його використання в Україні

Постійна боротьба з легалізацією доходів, одержаних незаконним шляхом, забезпечується роботою спеціалізованих підрозділів фінансової розвідки кожної держави. Виникнення та функціонування національної системи фінансового нагляду в різних країнах світу визначається динамікою історії розвитку процесів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

Як показує досвід більшості країн, крім державних органів, що стягують податки і платежі, питаннями фінансової безпеки займається низка спеціалізованих фінансових відомств. Водночас для запобігання ухиленням від сплати податків та іншим фінансовим злочинам створюються підрозділи фінансової розвідки, які виконують аналітичні функції зі збору та обробки інформації.

Відмінності підрозділів фінансової розвідки зумовлені певними факторами, спричиненими специфікою їх діяльності та функціональними можливостями. Проте всі вони спрямовані на забезпечення координації діяльності між правоохоронними органами. У ряді країн органи фінансових розслідувань є адміністративними органами, тоді як в інших країнах вони виконують функції поліції та судових органів.

Досвід країн із розвиненою фінансовою розвідкою показує, що ефективність їх роботи визначається лише наявністю визначеної законодавчої бази та дієвістю системи збору, обробки, передачі та надання фінансової інформації, а також виявлення ініціаторів фінансові операції. Спосіб передачі

інформації в різних країнах значно впливає на ефективність фінансового нагляду в цілому. Лише прямі канали передачі інформації від органів фінансової розвідки до фінансових установ та регуляторних органів сприяють ефективності фінансового моніторингу. Коли інформація передається від фінансових посередників до державних фінансових регуляторів, а потім до органів фінансових розслідувань, ефективність національної системи фінансового нагляду значно знижується.

Відмінною рисою дизайну глобальної системи фінансового моніторингу є її міжнародний характер. Це пов'язано з тим, що наприкінці ХХ століття для більшості країн світу, як розвинених, так і тих, що розвиваються, проблема легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму стала центральною проблемою, оскільки саме фінансова основа їх існування визначила ряд інших інших негативних явищ.

Тому на рівні існуючих та новостворених міжнародних організацій розпочато процес формування єдиної методологічної бази щодо забезпечення запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

На інституційному рівні оптимальною є організація моделі фінансового моніторингу, яка б дозволяла максимально ефективно запобігати легалізації злочинних доходів при збереженні рівня лібералізації державного регулювання, сприятливого інвестиційного клімату та інформаційної прозорості фінансової системи. Водночас інституційну модель фінансового моніторингу можна розглядати як передачу інформації про фінансові операції, щодо легалізації доходів яких є сумніви, та координацію діяльності суб'єктів системи фінансового нагляду.

У більшості країн світу, які борються з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму створено та функціонує спеціальний орган, який оцінює законність проведення фінансової операції з точки зору фінансового моніторингу (табл. 3.1).

У більшості проаналізованих країн служби фінансової розвідки підпорядковуються міністерству фінансів.

Таблиця 3.1

Діяльність підрозділів фінансової розвідки в деяких країнах світу

Країна	Назва органу підрозділів фінансової розвідки	Рік створення	Підпорядкування	Гранична сума моніторингу
США	FinCen	1990	Міністерство фінансів	10 000дол
Україна	Державна служба фінансового моніторингу України	2002	Уряд	400 000 грн. (близько 10 000дол)
Канада	FINTRAC	2000	Міністерство фінансів	10 000дол
Японія	Japan financial Intelligence Office	1998	Міністерство фінансів	-
Італія	UIC (SAR)	1991	Національний Банк Італії	12 500 євро (близько 16 600дол)
Франція	TRACFIN	1990	Міністерство фінансів	-
Нідерланди	Financial Intelligence Unit	2006	Департамент інформаційної поліції	15 000 євро (близько 19 900дол)
Австралія	Australian Transaction Reports and Analysis Centre	1989	Уряд	AUD 10 000 (близько 10 400дол)

Світовий досвід показує, що найбільш розвинена та ефективна модель боротьби з відмиванням грошей реалізована в США. Основними завданнями цієї моделі є:

- ефективне обмеження доступу до фінансової системи осіб, які здійснюють легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом;
- розширення можливостей державних органів щодо виявлення суб'єктів-ініціаторів здійснення легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом;
- посилення та вдосконалення порядку здійснення заходів щодо запобігання легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, для фінансово-кредитних установ.

Особливостями виникнення моделі фінансового нагляду США є: основи англосаксонської правової системи, висока інформаційна прозорість банківської системи, чітке правове регулювання, розвиненість фінансового ринку, високий рівень взаємодії та обміну інформацією між правоохоронними

органами різних міністерств і відомств.

Водночас США характеризуються відносно великою кількістю органів фінансового нагляду (20 тис. банків) та роботою з понад 180 млн записів фінансових операцій на рік, а підрозділ фінансової розвідки США (FinCEN) працює відповідно до принципів всебічної міжвідомчої координації, при чому, важливу роль відіграють Федеральна резервна система, Федеральне бюро розслідувань, Секретна служба та Міністерство фінансів США.

Підрозділ фінансової розвідки FinCEN було засновано в 1990 році як спеціальну фінансову службу для боротьби з відмиванням грошей при Міністерстві фінансів США. Одним із завдань цієї служби, яке стало особливо актуальним після 11 вересня 2001 року, є боротьба з фінансуванням тероризму.

Зокрема, за результатами роботи FinCEN частка викритих фактів легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму серед отриманих повідомлень зросла на 6% до 86%. З 2010 року розпочато багаторічну модернізацію системи прийому та аналізу FinCEN, яка передбачає більш комплексне впровадження електронних систем прийому повідомлень про підозрілі фінансові операції та їх аналіз.

У 2021 році до FinCEN було надіслано приблизно 14,8 мільйонів запитів на перевірку фінансових операцій, тоді як у 2020 році було лише 14,0 мільйонів запитів на перевірку фінансових операцій (до 90% в електронному вигляді).

До країн, які досягли найбільших успіхів в організації фінансового нагляду, можна віднести Канаду. У 2000 році в Канаді був створений спеціалізований орган фінансового моніторингу - Центр аналізу фінансових операцій і звітів (FINTRAC), який підпорядковується Міністерству фінансів Канади.

Місія FINTRAC полягає в сприянні громадській безпеці в Канаді та захисті цілісності фінансової системи країни шляхом виявлення та запобігання відмиванню доходів, отриманих незаконним шляхом. У разі виявлення порушень у сфері протидії легалізації доходів FINTRAC може накладати адміністративні штрафи, розмір яких варіюється в залежності від ступеня

фінансових порушень.

У червні 2002 року FINTRAC став членом Егмонтської групи підрозділів фінансової розвідки, метою якої є зміцнення співпраці та обмін інформацією для надання допомоги країнам-членам у боротьбі з відмиванням грошей. На цей момент FINTRAC співпрацює з більш ніж 100 країнами світу в спілкуванні та обміні інформацією, знаннями та досвідом між підрозділами фінансової розвідки. Це дозволяє FINTRAC зміцнювати відносини з органами фінансової розвідки в усьому світі та полегшує створення двосторонніх угод про обмін інформацією між органами фінансової розвідки.

Для Франції характерна адміністративна модель фінансового нагляду, яка характеризується континентальним консерватизмом і більш ліберальним характером. Законодавчо не встановлені вимоги щодо надання інформації про фінансові операції, якщо їх сума перевищує певний ліміт, а критерієм розслідування підозрілих операцій є обґрунтована підозра щодо фінансових операцій, які мають ознаки легалізації доходів.

У Франції TRACFIN є спеціалізованим підрозділом фінансової розвідки, підпорядкованим міністерству економіки та фінансів, який здійснює таємну діяльність. Основними принципами фінансового моніторингу в країні є: підвищена увага банків, взаємодія з органами влади, спеціальна підготовка банківського персоналу. TRACFIN бере на себе функцію координації між фінансовими органами країни.

Аналітичні дослідження TRACFIN показали, що 90% усіх звітів про фінансові операції стосуються операцій на суму менше 500 000 євро, у тому числі близько 50% - менше 50 000 євро. Цей факт свідчить про високий ступінь фрагментації фінансових операцій у Франції з метою уникнення процедур фінансового нагляду.

В Італії фінансовий нагляд покладається на Ufficio Italiano Combi UIC (SAR), який підпорядковується Національному банку Італії. Перша та друга частини Положення про фінансові операції та звітність Національного банку Італії встановлюють правила фінансового нагляду фінансовими установами по

всій Італії. Чинне законодавство країни вимагає від банків та інших фінансових посередників вести детальний облік усіх валютних операцій клієнтів-резидентів. У 2021 році до UIC (SAR) надійшло 49 тис. повідомлень про підозрілі фінансові операції. Водночас за останні 10 років кількість підозрілих фінансових операцій зростає майже вдесятеро.

Найбільше звітів банки надають в Італії. Для забезпечення максимально ефективного фінансового моніторингу та зменшення бюрократії в Італії використовується автоматизована система моніторингу. UIC (SAR) вимагає від банків і фінансових установ звітувати про групу фінансових і нефінансових показників економічних операцій клієнтів з метою виявлення аномальних (підозрілих) операцій і транзакцій. UIC (SAR) обмінювався інформацією з органами фінансової розвідки 130 країн.

Управління національної поліції Японії (NPA) повідомляє, що звіт про національну систему оцінки ризиків відмивання грошей враховує аналіз раніше розкритих злочинів, типологію та статистичні дані щодо нових методів відмивання грошей.

У 2006 році в Австралії був прийнятий спеціальний закон про боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, який контролюється Департаментом юстиції Австралії. В Австралії існує Австралійський центр аналізу фінансових операцій і звітності (AUSTRAC), який підпорядковується Генеральному прокурору Австралії. Він є постачальником інформації, необхідної для розкриття злочинів не лише у сфері легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, а й у сфері ухилення від сплати податків та злочинів.

Крім того, у Міністерстві внутрішніх справ Австралії працює підрозділ EDOK з боротьби з організованою злочинністю та відмиванням грошей, який отримує повідомлення від банківських установ про підозрілі фінансові операції. Діяльність цього підрозділу базується на принципі триангуляції, який передбачає поєднання кількісного та якісного підходів до розслідування можливих підозрілих фінансових операцій.

Наведений вище аналіз світового досвіду фінансового моніторингу в світі може бути трансформований і впроваджений в Україні лише з урахуванням національних особливостей забезпечення процесу фінансового моніторингу. Варто мати на увазі, що більшість виявлених особливостей використання світового досвіду фінансового моніторингу в Україні мають перспективи впровадження за умови законодавчого та інформаційного забезпечення.

Незважаючи на відмічені тенденції, ми вважаємо, що будь-яка модель фінансового моніторингу повинна відповідати системним принципам і мати характеристики системності, ефективності та конкретності, які визначають її триалістичний характер, а статус підрозділу фінансової розвідки передбачає наявність специфічної функції – міжвідомчої координації, яка має різний характер і завдання в рамках кожної моделі фінансового моніторингу. Крім того, стратегія держави у сфері протидії легалізації доходів має бути спрямована на створення таких умов, за яких економічний ефект від легалізації злочинних доходів буде вищим за витрати, понесені на її організацію.

3.2. Перспективи використання ризик-орієнтовного методу при оцінці фінансових операцій

Сучасна система фінансового нагляду в Україні та світі базується на ризик-орієнтованому підході. Динамічний розвиток ринку фінансових послуг та збільшення можливостей використання інформаційних технологій призводять до зростання ризиків використання фінансових установ у процесі легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, та фінансування тероризму.

Стратегічним напрямком більшості фінансових систем є протидія та запобігання легалізації тіньового капіталу на всіх рівнях організації, управління та контролю фінансових операцій. Значну роль в організації фінансових операцій відіграють банки та інші фінансово-кредитні посередники. При цьому вони найбільше ризикують стати посередниками чи учасниками сумнівних фінансових операцій, що може призвести не лише до накладення на них

фінансових санкцій, а й до анулювання ліцензії на право здійснення фінансових операцій, а також призвести до втрати ділової репутації.

Враховуючи значний рівень державного контролю у сфері банківської діяльності щодо протидії та недопущення використання банків для легалізації доходів, на перший план постають проблеми щодо можливості використання інших суб'єктів ринку фінансових послуг в операціях з легалізації активів.

Це насамперед страхові, еквайрингові та клірингові установи, лізингові та фінансові компанії, платіжні організації, компанії з управління активами, учасники платіжних систем, товарні, фондові та інші біржі, професійні учасники ринку цінних паперів, поштові оператори та інші установи, що здійснюють операції проведення фінансових трансакцій для переказу грошей тощо.

Зростання фінансових трансакцій, які здійснюються через небанківських фінансових посередників, зумовлює необхідність посилення внутрішнього фінансового нагляду в цих організаціях через відсутність дієвого механізму боротьби з легалізацією незаконних доходів та чітко прописаних аналітичних процедур проведення внутрішнього фінансового моніторингу, зміщення уваги ініціаторів легалізації доходів із банківського сектору на небанківський сектор.

За своєю суттю ризик – це небезпека (можливість) настання небажаних подій для суб'єкта ризику. Враховуючи особливості функціонування фінансової системи та в рамках аналізу організації системи фінансового моніторингу під ризиком, який приймає фінансова установа при здійсненні фінансової операції, розуміють небезпеку, загрозу, уразливості для суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу, які здійснюють клієнти при наданні фінансових послуг залежно від характеру їх діяльності з метою легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, або фінансування тероризму.

Проте, на нашу думку, ризик системи фінансового моніторингу не обмежується лише ризиками для суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які можуть стати учасниками (ініціаторами) процесу легалізації доходів. Ризик існує на всіх рівнях взаємовідносин суб'єктів фінансового

моніторингу. Оскільки ці підрозділи мають різні цілі та завдання діяльності, то види ризиків та специфіка управління ними різні на різних рівнях взаємовідносин.

Тому пропонується визначити ризик як усвідомлену небезпеку, загрозу для суб'єктів системи фінансового моніторингу на всіх її рівнях, яка може бути використана замовниками (керівництвом, персоналом, менеджментом фінансових посередників та регуляторів) при наданні фінансових послуги відповідно до роду своєї діяльності з метою легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, або фінансування тероризму.

На законодавчому рівні встановлено, що ризики відмивання коштів та фінансування тероризму актуальні лише на рівні відносин «ініціатор фінансової операції – фінансова установа», а більшість рекомендацій щодо оцінки ризиків спрямовані на фінансові установи – банки. Однак аналізувати та оцінювати ризики має сенс не лише на рівні взаємовідносин «ініціатор фінансової операції – фінансова установа», а й на інших обраних рівнях системи фінансового моніторингу. Така потреба виникає внаслідок існування ризиків не лише на рівні фінансових посередників, а й на рівні взаємовідносин між учасниками системи фінансового нагляду.

Основною метою управління ризиками фінансових установ є моніторинг і контроль клієнтів. Проте, враховуючи різні цілі проведення фінансових операцій, для суб'єктів фінансового нагляду варто виокремлювати різні цілі та інструменти управління ризиками:

– на першому рівні відносин «ініціатор фінансової операції – фінансова установа» метою фінансової установи щодо управління ризиками, щоб запобігти легалізації доходів і фінансуванню тероризму пропонується попередження клієнтів про легалізацію доходів та фінансування тероризму;

– на другому рівні відносин (внутрішній фінансовий моніторинг) метою управління ризиками має бути запобігання та боротьба з легалізацією злочинних доходів і фінансуванням тероризму за допомогою фінансового посередника в цілому, та і його окремих посадових осіб;

– на третьому рівні взаємовідносин «фінансовий посередник – регулятор» з метою управління ризиками пропонується враховувати контроль та моніторинг стану організації фінансового моніторингу на первинному рівні фінансових посередників та їх структурних підрозділів;

– на четвертому рівні відносин «регуляторні органи – Державна служба фінансового моніторингу» метою управління ризиками є розгляд створення умов для організації ефективної взаємодії контролюючих органів у сфері фінансового моніторингу (критерії ефективної взаємодії) має бути створення умов та методів взаємодії окремих контролюючих органів у процесі здійснення фінансового моніторингу, які забезпечують повний моніторинг, попередження та запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму;

– на п'ятому рівні взаємовідносин «Державна служба фінансового моніторингу України – міжнародні профільні органи» пропонується контроль та моніторинг дотримання міжнародних угод і контрактів щодо запобігання легалізації доходів як мета управління ризиками окремими країнами, фінансовими посередниками та ініціаторами фінансових операцій. При цьому показником ризику є показник, за яким оцінюється ризик, а критерієм ризику легалізації активів та фінансування тероризму є міра оцінки ризику на основі характеристик, зазначених у класифікаторах.

В умовах сьогодення важливим для реалізації заходів у сфері протидії легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, залишається забезпечення ефективної внутрішньої системи фінансового моніторингу. При цьому найбільші ризики виникають у фінансових установах з розгалуженою мережею філій, де структура внутрішнього фінансового моніторингу не може забезпечити безпеку окремих структурних підрозділів та фінансових операцій.

Водночас виявлення фінансових операцій сумнівного характеру, сукупності фінансових операцій, які не мають ні очевидного економічного змісту, ні очевидної правової мети, надає можливість працівникам служби внутрішнього фінансового моніторингу та безпеки фінансового посередника здійснити участь фінансової установи в первинному фінансовому моніторингу

більш сумнівна.

Наразі небанківські фінансові посередники здійснюють фінансовий моніторинг за результатами виявлення та вивчення фінансової діяльності клієнта, наданих клієнту послуг, проведених ним операцій, а також їх відповідності фінансовому стану та фінансовому змісту діяльності клієнта, тобто небанківські фінансові установи, як і банки, повинні будувати свою діяльність на основі ризик-орієнтованого підходу.

Оцінка ризиків суб'єктом первинного фінансового моніторингу проводиться за відповідними критеріями, зокрема видом клієнта, географічним розташуванням країни реєстрації клієнта або установи, через яку він передає (отримує) активи та види товарів і послуг. Нормативно встановлено, що небанківська фінансова установа повинна вживати заходів щодо зниження ризику, зокрема:

- збільшення частоти перевірок клієнтів;
- проведення детальної ідентифікації клієнта та перевірки особи клієнта протягом певного часу;
- збір інформації для отримання уявлення про діяльність замовника, характер та обсяг здійснюваної ним діяльності;
- додаткові вимоги до клієнта при відкритті рахунку або встановленні з ним відносин;
- посилення моніторингу операцій, що здійснюються замовником.

У загальноприйнятій світовій практиці виділяють три типи ризиків:

- ризики країн (територій) свідчать про підвищений ризик можливої загрози для країн;
- ризики клієнта вказує на ознаку ризику ідентифікації інформації про клієнта;
- ризики продукту (товарів/послуг) – особливість фінансових послуг щодо можливості використання клієнтом з метою легалізації активів та фінансування тероризму.

Ці ризики для фінансової установи мають зовнішній характер і не залежать від галузі, сфери діяльності, регіону та її організаційної структури. Вони існують на першому рівні відносин «ініціатор фінансової операції – фінансовий посередник» і використовуються фінансовою установою для оцінки ризику здійснення фінансової операції. Водночас єдиного узгодженого критерію, який би визначав конкретні країни, де ймовірна легалізація злочинних активів, немає. Однак існує так званий перелік країн, які не ведуть належної боротьби з легалізацією активів і фінансуванням тероризму або не мають чітко продуманої та законодавчо врегульованої системи боротьби з цим явищем. Такий список затверджує FATF.

Варто зазначити, що процес фінансового моніторингу за способами легалізації незаконно отриманих коштів містить ризики, пов'язані не лише з країною, клієнтами та фінансовими продуктами, а й з фінансовими посередниками як суб'єктами операцій з активами. Це може проявлятися у невиконанні (неповному виконанні) обов'язків, встановлених законодавством щодо запобігання відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, або в наявності працівників, які сприяють легалізації доходів через економічну зацікавленість або професійну неналежність. Враховуючи тенденції погіршення ринкової кон'юнктури та спаду економіки, існує ризик легалізації доходів у фінансовій системі через свідомі дії фінансових установ.

Така небезпека може бути наслідком невиконання (неналежного виконання) вимог щодо запобігання легалізації доходів або зменшення витрат установ на оплату праці персоналу внаслідок дій (бездіяльності) відповідальних працівників. Кадровий ризик є найбільш часто досліджуваним у літературі. Водночас недоліком оцінки цього ризику є те, що до його складу входить як ризик власників, так і ризик вищого керівництва фінансової установи.

Тому до внутрішніх критеріїв ризику фінансової установи пропонується включити управлінський ризик, ризик власності та ризик персоналу. Ризик персоналу фінансової установи виникає внаслідок негативного прямого та опосередкованого впливу на репутацію та імідж фінансової установи, а також

на її фінансовий стан і полягає у зміні складу персоналу фінансової установи, некомпетентності або невідповідності персоналу установленими вимогами. При цьому фінансова установа самостійно визначає критерії та методи оцінки ризиків персоналу. Виділяють наступні особисті групи ризику: репутація; кваліфікаційні ризики; організаційні (управлінські).

Кваліфікаційні ризики персоналу спричинені вчиненням ненавмисних порушень вимог законодавства через недостатню кваліфікацію спеціалістів, у тому числі через недостатню кваліфікацію, низький рівень освіти та відсутність досвіду.

Репутаційний ризик пов'язаний з умисним порушенням персоналом фінансової установи правових норм. При цьому репутаційні ризики найчастіше пов'язані з:

- участь працівника фінансової установи в процесі легалізації активів, складання планів проведення та забезпечення здійснення операцій з легалізації доходів;

- умисне порушення правових норм, шахрайство, нехтування правилами внутрішнього розпорядку фінансової установи з метою запобігання легалізації доходів;

- розкриття інформації про обов'язковий та внутрішній фінансовий моніторинг учасникам операцій та третім особам.

Організаційні (управлінські) ризики включають групу ризиків, що виникають внаслідок недоліків у структурі фінансової установи та нечіткої системи постановки завдань працівникам фінансової установи. Ці організаційно-управлінські ризики виникають через нечітке розмежування функцій та відповідальності між працівниками фінансової установи, через недоліки в структурі системи обміну інформацією та прийняття управлінських рішень, а також в організації системи внутрішнього контролю. Це призводить до розголошення інформації. Ці ризики варто враховувати при організації внутрішнього фінансового моніторингу фінансових установ.

Можна зробити висновок, що система внутрішнього контролю фінансової

установи за дотриманням як нормативно-правових, так і внутрішніх документів і процедур щодо протидії легалізації доходів має першочергове значення та повинна будуватися відповідно до організаційної структури та напрямків діяльності установи та їх діяльність має характеризуватися авторитетністю, інформативністю та ефективністю. Враховуючи розвиток сучасних технологій, засобів комунікації та комунікацій, рівень інформаційної прозорості фінансової установи визначає її рейтинг та корпоративний імідж та є основою для здійснення додаткових контрольних заходів з боку державних органів для комплексної та своєчасної протидії процесам легалізації доходів.

Висновки до розділу 3

Міжнародний досвід системи фінансового моніторингу розвинених країн вказує на низку переваг, запровадження яких в Україні підвищило б ефективність функціонування національної системи. Зокрема, варто виділити наступне: 1) розширення переліку фінансових злочинів у сфері відмивання коштів та фінансування тероризму відповідно до Рекомендацій FATF; 2) посилення міжвідомчої координації органів, що здійснюють регулювання та нагляд у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних незаконним шляхом, та фінансуванню тероризму й створення єдиної системи обміну інформацією; 3) посилення персональної відповідальності посадових осіб, щодо яких здійснюється первинний фінансовий моніторинг, оскільки наразі в Україні передбачено лише тимчасове відсторонення від посади до усунення порушення; 4) забезпечення ефективних механізмів збереження конфіденційності отриманої інформації; 5) підвищення кваліфікації працівників та обмін досвідом тощо.

Наголошуємо, що сьогодні відсутня цілісна система оцінки ефективності фінансового моніторингу. Існуючі методичні розробки вважають за доцільне врахувати такі складові, перелік яких не є вичерпним: широта та інтенсивність охоплення фінансового нагляду; швидкість процесу розслідування;

Оперативність обробки взаємних запитів органами фінансового нагляду;
ступінь відповідності відповіді запиту; якість експертизи та ін.

ВИСНОВКИ

Система фінансового моніторингу в Україні побудована з метою протидії легалізації злочинних доходів, отриманих незаконним шляхом та фінансуванню тероризму.

Систематизація підходів до визначення суті «фінансового моніторингу» дозволила виявити наявність протиріч між низкою понять, що відображають різні аспекти цієї категорії (власне «нагляд», «контроль», «діагностика», «регулювання» тощо), різні масштаби та рівні охоплення процесу. З цієї причини доцільно розрізняти функціонування системи фінансового моніторингу на макроекономічному рівні – максимальне сприяння прозорості, стабільності та безпеки фінансової системи країни; на мікроекономічному рівні – забезпечення боротьби з відмиванням грошей.

Залежно від органів, що здійснюють фінансовий моніторинг, він поділяється на два рівні: первинний і державний. Державний фінансовий моніторинг здійснюється уповноваженими державою органами. Проте самотужки державні органи не можуть протидіяти злочинності у фінансовій сфері, тому існує об'єктивна потреба у первинному фінансовому моніторингу, суб'єктами якого є фінансово-кредитні установи, а також конкретно визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Статистичні дані свідчать про високу активність органів первинного моніторингу щодо повідомлення Державною службою фінансового моніторингу України про сумнівні фінансові операції протягом останніх років, а статистика розслідувань сумнівних фінансових операцій свідчить про високу ефективність органів первинного та державного фінансового моніторингу щодо запобігання відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом.

Основними напрямками реалізації концепції розвитку системи фінансового моніторингу в Україні мають стати: активізація міжнародного співробітництва; удосконалення механізмів виявлення та розкриття підозрілих

операцій, мережі обміну інформацією; посилення внутрішньої координації органів у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму шляхом усунення «сліпих зон» або невідповідного розподілу повноважень; підвищення кваліфікації персоналу та фінансової грамотності населення тощо.

Державна служба фінансового моніторингу України починаючи з повномасштабною війною ретельно відстежує операції, які можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму/сепаратизму та військової агресії проти України. Крім того, банки стали більш вибірковими. Краще перестраховатися і заблокувати підозрілі операції, ніж потім мати проблеми з НБУ.

У 2022 році Державна служба фінансового моніторингу України у рамках боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення призупинила фінансові операції та заблокувала кошти в еквіваленті 3,6 млрд грн.

У 2022 році Державна служба фінансового моніторингу України зафіксувала 1179392 повідомлення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, від органів первинного фінансового моніторингу.

З них:

- 92897 повідомлень про підозрілі фінансові операції;
- 919176 повідомлень про допорогові операції;
- 130 повідомлень для порогів і підозрілих транзакцій;
- 13554 повідомлення з проханням відстежити фінансові операції.

Підвищити ефективність системи фінансового моніторингу можна шляхом реалізації таких заходів:

- чітко визначити перелік заходів, які є частиною легалізації (відмивання) доходів, одержаних незаконним шляхом;
- розширення переліку фінансових злочинів за ознаками злочинів на основі легалізації: комп'ютерне шахрайство, незаконні кредитні операції, підробка платіжних карток та інших платіжних документів, корупція та зловживання службовим становищем, ухилення від сплати податків;

– посилення міжвідомчої координації контролюючих органів у сфері протидії легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, та створення закритої єдиної інформаційної системи обміну інформацією про легалізацію доходів між ними; посилення адміністративної відповідальності працівників, уповноважених на роботу з конфіденційною інформацією як органів державного фінансового моніторингу, так і суб'єктів первинного фінансового моніторингу (штрафи, заборона займати керівні посади тощо);

– розширення джерел інформації Державної служби фінансового моніторингу України про підозрілі операції з використанням добровільно наданої інформації, профільних звітів та відкритих джерел інформації, а також перевірки фактів правопорушень з різних інформаційних джерел;

– посилення відповідальності суб'єктів первинного фінансового моніторингу за порушення законодавства у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

– розробка ефективного методичного забезпечення фінансового моніторингу операцій з легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віденська конвенція ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» від 19 грудня 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text (дата звернення 11.11.2023).
2. Конгрес ООН у Гавані «Щодо запобігання злочинності та поведіння з правопорушниками» (1990 р.). URL: https://leksika.com.ua/18360202/legal/kongresi_oon_schodo_zapobigannya_zlochinnosti_ta_povodzhennya_z_prapoporushnikami (дата звернення 11.11.2023).
3. Конвенція Ради Європи 1990 р. «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text (дата звернення 11.11.2023).
4. Директива Європейського Економічного Союзу (ЄЕС) «Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей» (91/308/ЄЕС) від 10.06.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_774 (дата звернення 11.11.2023).
5. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму (рекомендації FATF). URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf> (дата звернення 11.11.2023).
6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 11.11.2023).
7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення 11.11.2023).
8. Порядку подання та розгляду узагальнених матеріалів: Наказ

Міністерства фінансів України № 103/162/384 від 11 березня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0368-19#Text> (дата звернення 11.11.2023).

9. Акімова О.В. *Методологія розвитку підсистеми фінансового моніторингу в системі державного фінансового контролю: автореф. дис. канд. екон. наук.* Чернігів, 2017. 40 с.

10. Акімова О.В. *Фінансовий моніторинг в системі державного фінансового контролю: теорія, методологія, практика : монографія.* Краматорськ : ДДМА, 2017. 300 с.

11. Баранов Р.О. *Формування та реалізація державної політики запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом: дис. канд. наук з держ. управ.: 25.00.02 – механізми державного управління.* Київ, 2018. 270 с.

12. Барановський О.І. *«Відмивання» грошей: сутність та шляхи запобігання.* Харків:Форт,2003.472с.

13. Берізко В. М. *Щодо питання понятійного апарату «фінансовий моніторинг».* *Право України.* 2006. № 12. С. 52–53.

14. Бисага К. В. *Державне управління у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: європейський досвід для України: дис. канд. наук з держ. управ.: 25.00.01 – теорія та історія державного управління.* Івано-Франківськ, 2018. 212 с.

15. Бондарєва М. В. *Кримінально-правові аспекти відповідальності за легалізацію грошових коштів та іншого майна, здобутого злочинним шляхом/М.В.Бондарєва: автореф.канд.юрид.наук.К.:2000.*

16. Гаврилишин А. П. *Щодо питання понятійного апарату «фінансовий моніторинг».* *Організаційно-правове забезпечення діяльності контролюючих та правоохоронних органів у сфері господарювання: проблеми сьогодення і перспективи розвитку.* Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Ірпінь :*Національний університет ДПС України,*2008.588с.

17. Гулько Л.Г. *Організаційно-економічний механізм фінансового моніторингу в суб'єктів первинного фінансового моніторингу.* *Глобальні та*

національні проблеми економіки. 2015. Вип. 5. С. 863–866.

18. Глущенко О.О., Семеген І.Б. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія. Львів: *Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ*. 2015. 429 с.

19. Дмитренко М.Г. Легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму : сучасні економічні аспекти і вплив на розвиток банків : монографія. Київ : УАБС НБУ, 2014. 302 с.

20. Дмитренко М.Г. Легалізація кримінальних доходів та фінансування тероризму: сучасні економічні аспекти і вплив на розвиток банків: монографія. Київ: УБС НБУ, 2014. 302 с.

21. Дмитров С.О., Діденко С.В., Медвідь Т.А. Фінансовий моніторинг у банку: навч. посіб. Черкаси: Вид. Чабаненко Ю. А., 2014. 266 с.

22. Діденко С.В. Оптимізація управління ризиками в системі фінансового моніторингу банку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. №3. 2008. С.128-131.

23. Дрозд І.К. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. К.: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2007. 304 с.

24. Колодізев О.М., Плескун І.В. Фінансовий моніторинг у банках України : сутність і визначення проблем реалізації в сучасних умовах розвитку економіки. *Управління розвитком*. 2017. № 3-4. С. 24-35.

25. Клименко А. Фінансовий моніторинг – особлива форма фінансово-гоконтролю. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. №4. С.101-105.

26. Кононенко П.І. Стратегічне програмно-цільове управління виробничо-господарською системою. М.: ИТК «Дашкови К», 2003. 270 с.

27. Коцера Н. В. Оцінка ризиків ймовірного банкрутства підприємств. Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: зб. наук. пр. VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Вінниця, 28 березня 2018р.): у двох частинах. Частина перша. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. С. 55–58.

28. Куришко О.О. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 267–275.

29. Леонов С. В. Систематизація та характеристика існуючих схем легалізації доходів отриманих незаконним шляхом. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2019. № 1 (92). С.35-45.

30. Лисенок О. В. Управління ризиками банку в системі фінансового моніторингу. *Вісник ЖДТУ, Серія: економічні науки*, 2015. № 3 (73). С. 145-152.

31. Москаленко Н.В. Банківська система України у контексті боротьби з відмиванням незаконних доходів. *Соціально-економічні дослідження в перехідний період*. Вип. 2 (64). Львів, 2007.

32. Москаленко Н.В. Фінансовий моніторинг як інструмент економічної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 1. С.1-7.

33. Москаленко Н.В. Проблеми фінансового моніторингу в банківській сфері. *Європейський вектор економічного розвитку: збірник наук. праць*. Д.: ДУЕП, 2008. С. 66–71.

34. Настенко М.М., Покиньючерда В.В., Гудзенко Н.М. Концепція стратегічного управління фінансовими ризикам підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. № 3. Том 1. Економічні науки. С. 18-22.

35. Оцінка та управління ризиком використання послуг для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму в комерційному банку: монографія / за заг. ред. О. М. Бережного; [С.О. Дмитров, О.В. Меренкова, Т.А. Медвідь, О.М. Ващенко]. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 114 с.

36. Патюта І.М. Державний фінансовий моніторинг у контексті регулювання банківського сектору. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 4. С. 48-51.

37. Синяньський С.О. Удосконалення національної системи протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах посилення

інтеграційних процесів: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец.08.05.01/С.О.Синянський.К.,2005.20с.

38. Синюгіна Н.В. Фінансовий моніторинг в системі взаємодії суб'єктів господарювання на фінансових ринках: дис. кандидата екон. наук: 08.00.08. Харків, 2011. 236 с.

39. Смагло О.В. Фінансовий моніторинг та його роль у протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». *Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет*. Випуск 10(37). Луцьк, 2013. С. 466–474.

40. Смагло О.В. Оцінка ризику легалізації злочинних доходів суб'єктів первинного фінансового моніторингу. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2015. № 4 (74). С. 201-212.

41. Хмельюк А.А. Фінансовий моніторинг: суб'єкти та об'єкти в Україні. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. Фінанси, грошовий обіг і кредит, 2014. №174-180.

42. Чаричанський О.О. Підстави кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, за Кримінальним кодексом України: автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд.юрид.наук: спец.12.00.08/О.О.Чаричанський. Х.,2004.20с.

43. Чернявський С.С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження): навч. посіб. К.:ЮрінкомІнтер,2003.264с.

44. International standarts on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation – The FATF Recommendations (2012). URL: <http://fatf-gafi.org>14.

45. Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism. URL: <http://fincen.gov> (дата звернення 11.11.2023).

46. Матеріали офіційного сайту Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://sdfm.gov.ua>(дата звернення 11.11.2023).